

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní sociální a humanitární práce

František Pethö

Strategie zvládání situace žadatelů o azyl v Athénách, v souvislosti s čekáním na vyřízení jejich žádosti o azyl

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Jan Říkovský

2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedl v seznamu literatury.

V Olomouci, 29. 3. 2018

.....

František Pethö

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Ing. Janu Říkovskému za vedení této práce, cenné rady a konstruktivní připomínky, které mi v průběhu tvorby práce poskytoval.

Zároveň můj dík patří všem účastníkům výzkumu, kteří se mnou sdíleli svůj příběh.

Obsah

Seznam zkratk	8
Úvod.....	9
1 Právní oblast ochrany Uprchlíků a Žadatelů o azyl.....	12
1.1 Mezinárodní právo uprchlické.....	12
1.1.1 Uprchlík	12
1.1.2 Žadatel o azyl.....	13
1.1.3 Migrant.....	13
1.2 Mezinárodní ochrana v Řecku.....	14
1.2.1 Procedura žádosti o azyl v Řecku	14
1.2.2 Přednostní rozhodnutí	15
1.3 Dublinský systém	15
1.3.1 Změny v Dublinském systému.....	16
1.4 Dohoda mezi EU a Tureckem.....	16
2 Ekonomické vlivy.....	17
2.1 Zaměstnanost v Řecku.....	19
2.1.1 Riziko diskriminace na trhu práce	19
2.1.2 Vliv finanční krize v Řecku na Žadatele o azyl.....	20
2.2 Zajištění příjmu žadatelů o azyl.....	20
3 Coping	21
4 Možnosti strategií při zajišťování základních potřeb	22
4.1 Ubytování	22
4.2 Zdravotní péče	23

4.3	Neziskové organizace	24
4.4	Neformální sociální síť	25
5	Možné negativní jevy v situaci žadatelů o azyl	26
5.1.1	Psychologické problémy žadatelů o azyl	26
5.1.2	Jazyková bariéra	27
5.1.3	Rizika pro mládež	27
5.1.4	Prostituce	27
6	Cíl a výzkumná otázka	29
7	Metody výzkumu	29
7.1	Kvalitativní výzkum	29
7.1.1	Terénní výzkum	30
7.1.2	Polostrukturovaný rozhovor	30
7.2	Instrumentace	31
7.3	Výzkumný vzorek	32
7.3.1	Metoda Sněhové koule	33
7.3.2	Záměrný výběr	33
7.4	Etický rozměr výzkumu	34
7.5	Analýza kvalitativních dat	35
7.5.1	Metoda vytváření trsů	36
8	Zjištění	36
8.1	Neformální sociální síť	36
8.1.1	Shrnutí	38
8.2	Zaměstnanost	39
8.2.1	Pracovní příležitosti z pohledu žadatelů o azyl	39

8.2.2	Legální zaměstnání	39
8.2.3	Nelegální pracovní strategie.....	40
8.2.4	Pracovní vykořisťování.....	41
	Shrnutí.....	41
8.3	Nejpalčivější problémy	42
8.3.1	Legální pobyt a doklady.....	42
8.3.2	Jazyk	43
8.3.3	Zdraví.....	45
8.3.4	Psychické problémy	45
8.3.5	Vnímání pomoci od státu	46
8.3.6	Shrnutí.....	47
8.4	Další strategie	48
8.4.1	Využívání neziskových organizací	48
8.4.2	Další možnosti příjmu.....	49
8.4.3	Cesta do jiné země	50
8.4.4	Návrat do země původu	51
8.4.5	Zajištění ubytování.....	51
8.4.6	Okrajové strategie	51
9	Shrnutí výsledků a diskuze	52
9.1	V1: Nakolik v Athénách fungují neformální sociální sítě, v rámci kterých, jsou žadatelé o azyl solidární?.....	53
9.2	V2: Jak vnímají účastníci výzkumu možnosti legálního zaměstnání v Athénách?	54
9.3	V3: Které problémy považují žadatelé o azyl za nejpalčivější, vzhledem ke své situaci?	55
9.3.1	Diskuze	57

Závěr	61
Seznam literatury	63

Seznam zkratek

AIDA	Asylum Information Database (Informační databáze v oblasti azylu)
CRS	Catholic Relief Service (Humanitární organizace)
ECHO	European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations – Sekce Evropské komise pro koordinaci humanitární pomoci a civilní ochrany
EKKA	National Centre for Social Solidarity (Koordinační centrum v obalsti sociálních služeb)
EU	Evropská Unie / European Union
GCR	Greek Council for Refugees – Řecká rada pro uprchlíky
IFRC	International Federation of Red Cross – Mezinárodní federace Červeného kříže
INGO	International Non-Governmental organization – Mezinárodní nevládní organizace
IRC	International Rescue Committee (nezisková organizace)
MV ČR	Ministerstvo Vnitřní České republiky
NFI	Non Food Items - Předměty nepotravinového charakteru
NGO	Non-Governmental Organization – Nevládní organizace
OSN	Organizace Spojených Národů
SGBV	Sex and Gender Based Violence – Sexuální a genderové násilí
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees – Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

Úvod

I přes dnešní mediální obraz, kde je problematika migrace a uprchlictví stále vděčným tématem a může působit jako novodobý problém, není v Evropě, ani ve světě novým jevem (Uherek et al. 2016). Mění se způsoby cestování, zjišťování a přenosu informací nebo posílání peněz kamkoliv na světě. Moře ani vzduch již není nepřekonatelnou bariérou. Pokud k tomu přičteme velké množství konfliktů a přírodních katastrof (pro představu, portál Reliefweb zobrazuje 2945 záznamů o katastrofách jen mezi lety 1981-2018 (Disasters [online])), velký pohyb lidí nás nemůže překvapit.

Sociální a zejména humanitární práce, která na podobné situace reaguje, je důležitým článkem, jenž na řešení tohoto jevu participuje. Tato oblast je mi vzhledem ke studovanému oboru *Mezinárodní sociální a humanitární práce* velmi blízká a svým způsobem se jí věnuji i v této práci.

V práci se zabývám strategiemi Žadatelů o azyl v Athénách, které souvisí s čekáním na vyřízení jejich žádosti o azyl. Lze tedy říci, že se jedná o následky některých katastrof, konfliktů nebo perzekuce, které měli na tyto jedince dopad.

Problematika lidí, kteří z různých důvodů utíkají do Evropy samozřejmě nezůstává bez povšimnutí a řeší ji mimo zmíněných médií i jednotlivé členské státy, stejně jako Evropská Unie jako celek. Nelze opomenout také vládní a nevládní organizace, které jsou v řešení této situace klíčovými aktéry. S rolí těchto různorodých aktérů se v práci ještě setkáme, ovlivňují totiž mnohé: od legislativy, financování, poskytování pomoci, až třeba po rozhodnutí, kde žadatelé o azyl budou v budoucnu žít.

Cílem této práce, je pomocí kvalitativního výzkumu zjistit, jakým způsobem si Žadatelé o azyl v Athénách zajišťují základní potřeby a jaké volí strategie pro zvládnutí jejich situace.

Metodami, kterými je cíle dosaženo, jsou polostrukturované rozhovory s výzkumným vzorkem Žadatelů o azyl v Athénách, které probíhaly v jejich přirozeném prostředí, tedy v ulicích řeckého hlavního města. Data, která byla touto cestou získána jsem později analyzoval a v rámci interpretace byly zodpovězeny výzkumné otázky, které jsem si stanovil. Výzkumné otázky vychází z literatury a dalších zdrojů, zejména elektronických, které jsou použity v teoretické části práce.

Práce je koncipována do dvou základních částí – Teoretické a Výzkumné části. V první kapitole teoretické části, se věnuji Právní oblasti ochrany Uprchlíků a Žadatelů o mezinárodní ochranu, nejprve na mezinárodní úrovni, kde jsou mimo jiné vysvětleny související pojmy, poté v kontextu Řecka, a to spolu s dalšími faktory, které tuto problematiku ovlivňují. Tato kapitola by měla čtenáři přiblížit, v jaké situaci se ocitne člověk prchající ze své země původu z právního hlediska a jak je v této situaci chráněn.

Druhá kapitola teoretické části se věnuje ekonomickým otázkám, které mají na Žadatele o azyl zásadní vliv. Kapitola pojednává také o zaměstnanosti v Řecku. Problematika zaměstnanosti je pro Žadatele o azyl natolik zásadní, že se jí věnuje jedna z výzkumných otázek.

Další kapitola potom popisuje a vysvětluje termín Coping, jenž se týká způsobu jednání osob v těžkých situacích, jako je například právě fungování v nové zemi. Následující kapitoly se věnují možnostem strategií k zajištění základních potřeb, které uvádí odborná literatura a výzkumy neziskových organizací, stejně jako možné negativní jevy, které s jejich nelehkou situací mohou souviset.

Ve výzkumné části potom popisují Cíl a výzkumné otázky, spolu s podrobným popisem použitých metod. Stěžejní částí práce je potom kapitola *Zjištění*, která čtenáři představuje data, která se mi v průběhu výzkumu podařilo nashromáždit a analyzovat. Kapitola je rozdělena do 4 částí. 3 z nich se týkají výzkumných otázek a svým obsahem směřují k jejich zodpovězení. Poslední část je věnována dalším strategiím, které byly účastníky výzkumu zmiňovány.

Závěr výzkumné části patří shrnutí mých zjištění a zodpovězení výzkumných otázek. Diskuze se věnuje kritickému pohledu na provedení práce, stejně tak na její limity. Pro vazuje také zjištění s teoretickou částí práce.

Motivem k vytvoření této práce byly informace a zážitky lidí, které jsem měl možnost poznat na 3 měsíční studijní stáži v řeckém hlavním městě – Athénách. V rámci několika organizací, kde jsem pracoval, jsem se potkal s mnohými lidmi. Každý byl jiný, stejně jako jejich příběhy. Většina z nich by nejspíše před pár lety neřekla, že se (možná navždy) ocitne kdesi v cizí zemi v Evropě. V zemi, do které nechtěli, ale přesto jsou tu a musí tuto situaci řešit. Otázku jakým způsobem se s touto situací vypořádávají, pomáhá zodpovědět i tato práce.

Fakt, že jsem si během praxe v Athénách vytvořil množství kontaktů, mi usnadnilo absolvování tohoto výzkumu přímo na místě. I přesto, že provedení výzkumu bylo náročné v mnoha ohledech, věřím, že konečný výsledek napomůže k pochopení alespoň některých strategií, které vybraná skupina volí a užívá.

I. Teoretická část

Teoretická část mé práce má za cíl představit základní pojmy, které se vztahují k tématu a také představit různé kontexty, které ovlivňují cílovou skupinu Žadatelů o azyl v Athénách. V následujících kapitolách proto přiblížím principy a procedury mezinárodní ochrany v Řecku, Dublinský systém a dohodu mezi EU a Tureckem, ta má již 2 roky výrazný vliv na počty migrantů a uprchlíků v Řecku a dalších státech EU. Dále popíšu, co je to Coping a jednotlivé oblasti života, k jejichž naplnění musí žadatelé o azyl volit své strategie, tyto strategie jsou někdy spojeny s negativními společenskými jevy, kterým se také věnuji.

1 Právní oblast ochrany Uprchlíků a Žadatelů o azyl

Vzhledem k tomu, že se tematicky pohybujeme v rámci azylové politiky, je na místě zmínit, komu se uděluje mezinárodní ochrana a za jakých podmínek. Dále tato kapitola přibližuje mezinárodní ochranu v Řeckém kontextu, která souvisí s Dublinským systémem, jako jedním z mechanismů řízení azylové politiky v EU. K dokreslení kontextu situace v Řecku, nelze opomenout ani dohodu mezi EU a Tureckem o navracení migrantů a uprchlíků.

Právní oblast může mít vliv na mnohé aspekty života Žadatelů o azyl, stanovuje práva a povinnosti nejen jich samotných, ale také závazky hostitelských zemí (OSN, Úmluva o právním postavení uprchlíků [online]), proto pokládám za důležité, věnovat se v úvodu práce této problematice.

1.1 Mezinárodní právo uprchlické

1.1.1 Uprchlík

Status *Uprchlíka* se týká osob, které prchnou ze své země původu kvůli odůvodněnému strachu z perzekuce na základě jejich rasy, náboženského vyznání, národnosti, příslušnosti k určité sociální, nebo politické skupině a které si nepřejí, mají strach nebo nemohou využít ochrany jejich země původu (IOM, Key Migration Terms [online]). Jak uvádí Čepelka, (Čepelka et al. 1997: 103)

člověk se dá považovat za uprchlíka, pokud získá status podle mezinárodních smluv dříve uzavřených, zejména Ženevské úmluvy z roku 1951.

Ženevská úmluva z roku 1951 a Protokol týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1967 jsou základními dokumenty, které definují pojem *uprchlík*, jeho práva a povinnosti a stejně tak práva a povinnosti smluvních států, jež se zavázaly závazky vyplývající z těchto dokumentů plnit. Tato úmluva zmiňuje také roli Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (OSN, Úmluva o právním postavení uprchlíků [online]).

Již v úvodu tohoto dokumentu se můžeme dočíst, že smluvní strany stvrzují zásadu, že všichni lidé mají užívat základních lidských práv bez diskriminace. Žádoucí, je také to, aby předcházející dohody týkající se postavení uprchlíků byly revidovány a sjednoceny. V Úmluvě je také uvedeno, že určitým zemím může udílením azylu vznikat těžké břemeno, a proto je nutné v tomto ohledu dosáhnout mezinárodní spolupráce (OSN, Úmluva o právním postavení uprchlíků [online]). Tato zmínka je velice aktuální vzhledem k situaci Řecka.

1.1.2 Žadatel o azyl

Termínem *Žadatel o azyl*, rozumíme osobu, která o sobě tvrdí, že je uprchlík a požádala o mezinárodní ochranu v prvním bezpečném státu. Žadatel o azyl nemá automaticky nárok na azyl. Zda bude žadateli vyhověno a status uprchlíka mu bude uznán, záleží na rozhodnutí kompetentního orgánu na základě vnitrostátní právní úpravy. Jedince tedy nazýváme Žadatelem o azyl v době, kdy čeká na rozhodnutí o jeho žádosti (UNHCR, Žadatelé o azyl, 2016).

1.1.3 Migrant

Co se týče termínu *Migrant*, UNHCR (2016a [online]) připomíná, že mezinárodní definice tohoto pojmu neexistuje. Migrace je často chápána jako dobrovolný proces, zejména z důvodu nalezení lepších podmínek pro život. Mísení a zaměňování pojmů „*Migrant*“ a „*Uprchlík*“ může mít i vážné následky pro uprchlíky, kteří potřebují zvláštní ochranu. Záměna pojmů může od této potřeby odvádět pozornost. Všichni lidé mají svá nezadatelná lidská práva a musí se s nimi jednat důstojně a s respektem. V případě uprchlíků, jde ovšem navíc o dodržování zvláštních závazků vyplývajících z mezinárodního práva.

1.2 Mezinárodní ochrana v Řecku

Oblast mezinárodní ochrany má v Řecku na starosti *Asylum Service* spadající pod *Ministry of Migration Policy*¹. Tento orgán přijímá, vyhodnocuje a rozhoduje všechny žádosti o mezinárodní ochranu v rámci Řecka. Dále se podílí na vývoji řecké strategie v oblasti mezinárodní ochrany, přičemž spolupracuje jak s mezinárodními organizacemi, tak s institucemi Evropské unie (*Ministry of Migration Policy, Asylum Service* [online]).

1.2.1 Procedura žádosti o azyl v Řecku

Řecký azylový systém funguje v rámci společné evropské azylové politiky, jež se snaží o koordinaci společného systému všech členských států EU, s jednotným statutem a postupy. Společnou azylovou politiku zemí EU zavedla Lisabonská smlouva, která v této oblasti zahrnuje zejména tyto prvky: jednotný azylový status a status doplňkové ochrany, společný režim dočasné ochrany, společný postup pro udělování, resp. odnímání statusu, kritéria a mechanismy, jež určí, který členský stát je zodpovědný za posouzení žádosti, normy týkající se podmínek pro přijímání žadatelů a prvek partnerství a spolupráce se třetími zeměmi (Evropský parlament, Azylová politika [online]). Cílem azylové politiky EU je poskytnout lidem v nouzi, kteří požádají o mezinárodní ochranu, přiměřený status a stejně tak dodržování zásady *nenavracení*² (EASO, 2016 [online]).

Organizace UNHCR, ale připomíná, že i přes snahy EU harmonizovat systém mezi všemi členskými státy prostřednictvím směrnic a nařízení, stále přetrvávají velké rozdíly v přístupu jednotlivých států k ochraně, šancím a míře uznání statusu uprchlíka. Dále zmiňuje, že se v některých zemích stává, že jsou žadatelé o azyl kvůli nedostatečné materiální podpoře nuceni k přespávání na ulici. (UNHCR, Azylová politika EU, [online])

Jak jsem již uvedl, vyřizování žádosti o mezinárodní ochranu má v Řecku na starosti *Asylum Service*. Každá žádost by měla být vyřízena v co nejkratším možném termínu, a to maximálně do 6 měsíců od podání. Tento časový úsek může být prodloužen maximálně na 9 měsíců, pokud byly důvody žádosti spjaté s komplexními právními otázkami, výjimečnými okolnostmi, nebo pokud o mezinárodní ochranu požádá velký počet státních příslušníků třetích zemí zároveň. Pokud ani po

¹ Ministerstvo migrační politiky.

² Zásada *nenavracení* stanovuje povinnost státu, kde jedinec hledá ochranu, nenavrátit ho zpět na území, kde by mu hrozilo pronásledování, trest smrti, mučení nebo jiné ponižující, či nelidské zacházení. Tato zásada se vztahuje i na neregulární migranty.

uplynutí doby 9 měsíců není o žádosti rozhodnuto, žadatel o mezinárodní ochranu má právo na sdělení předpokládaného časového rámce, kdy dojde k vyřízení jeho žádosti (GCR, Regular procedure Greece).

1.2.2 Přednostní rozhodnutí

Na prioritní vyřízení žádosti o azyl mají nárok:

- Skupiny osob, které jsou považovány za zranitelné,
- osoby podávající žádost z detenčního, přijímacího, nebo identifikačního střediska,
- osoby spadající do Dublinského řízení,
- osoby, jejichž případy jsou dobře opodstatněné, nebo naopak zjevně neodůvodněné,
- osoby představující možné bezpečnostní riziko pro danou zemi.

Od září 2014 se používá také procedura *fast-track*, což je forma prioritního vyřízení žádosti, která je určena pro Syrské uprchlíky a osoby bez státní příslušnosti. Touto metodou bylo v roce 2016 vydáno 913 pozitivních rozhodnutí (GCR, Regular procedure Greece).

1.3 Dublinský systém

Dublinský systém je mechanismus, podle kterého se určuje jediný stát, který se bude zabývat žádostí o mezinárodní ochranu a který provede rozhodnutí v daném případě. Důvodem vzniku tohoto systému je snaha o redukci situací, kdy osoba žádá o mezinárodní ochranu ve více členských zemích současně. Mechanismus zároveň předchází zcela opačným situacím, tedy kdy žádný z členských států nepokládá za svou odpovědnost řešit žádost o mezinárodní ochranu osoby. Osoba, která chce požádat o mezinárodní ochranu má právo tak učinit, pouze v jedné členské zemi EU (MVČR, Dublinský systém [online]).

Tento systém je pro Řecko o to aktuálnější, že je tzv. Nárazníkovým státem Schengenského prostoru, tedy zemí, jejíž hranice tvoří vnější hranici EU. Tyto okrajové státy musí vynakládat větší úsilí na management ochrany hranic a azylového řízení; a to zejména pokud se jedná o státy na tzv. *Entry routes*, tedy na vstupních bodech migrační trasy do Evropy. Je to tedy problém celé Evropské unie, nejen vstupních států jako je např. Řecko. Ostatní státy by proto měly být solidární (FRA, 2011[online]).

1.3.1 Změny v Dublinském systému

Tento systém by měl projít změnami, které navrhla Evropská komise v květnu 2016. Návrh počítá například s tím, že by se zohledňovali tzv. „*genuine links*“, tedy vazby na rodinné příslušníky v jiném členském státu, než je první bezpečný stát do něhož jedinec vstoupil a požádal o azyl. Dále by se bral v potaz dřívější pobyt žadatele v jiných zemích z důvodu výkonu práce, nebo studia. Žadatelům o azyl, jež nedisponují žádnými z těchto vazeb, by byl podle předem definovaného klíče vybrán členský stát, jenž bude mít na starosti jejich žádosti. Zodpovědnost za vyřízení žádosti o mezinárodní ochranu by tedy neležela pouze na prvním státu vstupu jako je to dnes, ale spravedlivě by se rozdělovala mezi všechny členy EU, podle velikosti země a jejich ekonomické situace. Žadatel bez vazeb si bude moci vybrat mezi čtyřmi státy, které přijali nejméně žadatelů. Budou se tedy svým způsobem zohledňovat preference žadatelů o azyl. V první zemi vstupu v rámci EU, budou všechny osoby co nejrychleji registrovány a bude provedeno filtrování osob, jež na mezinárodní ochranu nejspíše nemají nárok. Za jejich případy budou odpovědny první státy vstupu a do vyřízení jejich žádosti nebudou relokovány do jiného členského státu. Změny v návrhu se dále týkají větší pozornosti vůči dětem a nedoprovázeným mladistvím, zrychlení procedury pro opětovné sjednocení rodin, nebo registrace skupiny. Za skupinu (do 30 osob) se považují lidé, kteří se znají ze své země původu, nebo ke kterým si vytvořili vztah během cesty. Mělo by tedy být zaručeno, aby členové takové skupiny byli relováni do stejného členského státu (European Parliament, EU asylum policy [online]).

Výrazné změny se také týkají odpovědnosti členských států. Státy, které budou odmítat spolupracovat na rozdělování žadatelů o azyl dle stanoveného klíče, budou platit pokutu za každou osobu, kterou se rozhodnou nepřijmout a může jim být také omezeno čerpání financí z evropských dotací (European Parliament, EU asylum policy [online]).

1.4 Dohoda mezi EU a Tureckem

Poměrně významným faktorem, ovlivňujícím počty přicházejících migrantů a osob hledajících mezinárodní ochranu v Řecku a dále v EU, se stala dohoda mezi EU a Tureckem o navracení migrantů a uprchlíků zpět do Turecka z 18. března 2016. Účel dohody měl za cíl ukončit tok neregulované migrace z Turecka do EU a místo toho umožnit organizovanou, bezpečnou a legální cestu. V současné době jsou se všemi neregulárními migranty a žadateli o azyl putujícími

z Turecka na řecké ostrovy, vedeny v řeckých *hotspotech*³ individuální rozhovory. Po vyhodnocení těchto rozhovorů jsou všichni ti, kteří nemají nárok na azyl, navraceni do Turecka. Tento proces financuje EU. Na zlepšení podmínek uprchlíků na území Turecka, poskytla EU v letech 2016 a 2017 finance ve výši 3 miliard eur. (Evropská komise, EU-Turkey statement [online]).

O jakou skupinu lidí se v této dohodě jedná, se instituce vyjadřují různě. Portál Vlády České republiky ve svém prohlášení k této dohodě hovoří zejména o „*nelegálních migrantech*“ (Vláda ČR, Dohoda EU s Tureckem), oproti tomu na stránkách Evropské komise, se hovoří o „*Irregular migrants*“ nebo „*Asylum seekers*.“ (Evropská komise, EU-Turkey statement). Tyto zdroje také popisují následky způsobené touto dohodou. Zejména se shodují na snížení počtu přichozích migrantů a uprchlíků z Turecka na minimum a s tím související zlepšení bezpečnostní situace na moři. Statistika UNHCR uvádí, že oproti 799 utonulým v roce 2015, se jejich počet o rok později snížil na 441 a v roce 2017 klesl na 46 obětí (UNHCR, Mediterranean Situation Greece).

Zda se dá Turecko považovat za bezpečnou zemi, kam by se legálně navraceli osoby, jež nemají nárok na azyl, považuje Collettová za nezodpovězenou otázku (Collett, 2016). Dle studie o realizaci tzv. *hotspotů*, se Turecko nedá považovat za bezpečnou třetí zemi, vzhledem k porušování lidských práv a mezerách v azylové proceduře. Organizace zabývající se lidskými právy upozorňují, že lidé, kteří se navracejí do Turecka, čelí detenci v místech, kam nemá přístup jejich právník, nevládní neziskové organizace ani UNHCR. Někteří jedinci byli také transportováni na hranici se Sýrií, za účelem navracení do země z níž utíkali (Papadopoulou, 2016 [online]), což je porušení jednoho ze základních principů mezinárodního uprchlického práva.

2 Ekonomické vlivy

Ekonomická oblast, a to především v oblasti zaměstnanosti, má vedle zajištění základních potřeb, hlubší důvody, proč se jí zabývat.

Jak zmiňuje výzkum UNHCR, jenž zkoumal uprchlíky na Novém Zélandu (2009 [online]), ukazuje se, že nalezení smysluplného zaměstnání není důležité jen pro zajištění financí, ale také pro znovunabytí určitého sociálního statusu. K dosažení tohoto statusu dle účastníků vede úspěšné

³ Přijímající a identifikační centrum. Slouží také pro přechodný pobyt žadatelů o azyl.

naplnění následujících procesů: mít uspokojivou práci, být ekonomicky soběstačný, participovat jako člen společnosti, a nakonec být považován za člena společnosti. Pokud přesídlení uprchlíci pracují, mohou se lépe integrovat do společnosti, učit se od ní a zároveň ukázat, že jí mají co nabídnout. Některé výpovědi účastníků tohoto výzkumu ukazují, že možnost pracovat, je pro ně **klíčová** a přináší pozitivní růst jak v psychologické rovině, tak třeba v interkulturním pojetí nového prostředí, v němž se učí žít.

Výzkum organizace CARE, který byl zaměřen na strategie zvládnutí Syřanů v hostitelské komunitě v Jordánsku (CARE International, 2016 [online]) přináší informace o tom, že zaměstnání jako problému, předchází ještě palčivější nesnáze jako např.: hledání vhodnějšího typu ubytování, nebo bezpečnějšího místa k usazení. Důraz na hledání zaměstnání ovšem ve výzkumu není podceňován a je mu připisována důležitost především kvůli nutnosti placení nájemného, nebo zajišťování potravin. Míra nezaměstnanosti je v Jordánsku vysoká a mnohdy jsou do práce posílány i děti na úkor školy. Hledání zaměstnání je také druhým nejčastějším důvodem ke stěhování na jiné místo.

Výzkum organizace Oxfam (2015 [online]), zaměřen na syrské uprchlíky v Libanonu, považuje deprivaci z důvodu absence zaměstnání za riziko, které může vést k větší zranitelnosti těchto osob a rozvoji chudoby. Dle výzkumu tyto okolnosti vedou tamní uprchlíky k 6 strategiím zajištění příjmu. Strategie mají pozitivní i negativní charakter:

- Utrácení úspor a prodej majetku
- Nalezení práce
- Přijímání pomoci
- Půjčování peněz
- Sdílení zdrojů
- Příjem finančních zdrojů ze zahraničí.

Dle informací, které přináší tyto výzkumy studující situaci uprchlíků v různých zemích můžeme říci, že oblast zaměstnanosti a vůbec schopnost zaopatřit si finance vlastní prací, je pro uprchlíky velice důležitá, a to z více důvodů. V dalších podkapitolách se proto budu věnovat zaměstnanosti uprchlíků, resp. žadatelů o azyl v kontextu Řecka.

2.1 Zaměstnanost v Řecku

Dle zákona č. 4375/ 2016 řecké legislativy, který se týká mimo jiné trhu práce říká, že všichni poživatelé mezinárodní ochrany (uprchlíci, poživatelé doplňkové ochrany, nebo humanitárního azylu) mají stejná pracovní práva, jako řečtí občané. Pracovní právo se týká jak placené práce, tak samostatně výdělečné činnosti. Podmínkou ovšem je držení platného povolení k pobytu (European Commission, Labour market integration [online]). Člověk tedy může ihned legálně pracovat, pokud požádá o azyl a projde registračním procesem. Porovnání, jak mají tuto problematiku nastavenou ostatní členské státy EU, je přehledně uspořádáno v tabulce na stránkách Evropské komise (Employment, Social affairs & Inclusion [online]). Tabulka mimo jiné ukazuje, že přístup na trh práce mají uprchlíci a žadatelé o azyl v Řecku ihned po registraci a staví se tak po bok Portugalska, Švédska a Norska.

Problémem může být fakt, že žadatel o azyl, nebo člověk s uznaným statutem uprchlíka může obsadit volné pracovní místo až ve chvíli, kdy o pracovní místo nejví zájem občan Řecka, nebo jiného členského státu EU. Tento systém zaměstnávání může zájemcům o pracovní místa z řad žadatelů o azyl, resp. uprchlíků přinášet komplikace. Problematická je ostatně samotná ekonomická situace Řecka a objevující se xenofobie. Všechny tyto jevy mohou přispívat k nelegálnímu zaměstnávání a tím prohlubovat nejistou sociální situaci, zejména větší propad do chudoby, či zvýšení zranitelnosti (European Commission, Labour market integration [online]). Zranitelností rozumíme situaci jedince, nebo skupiny osob, která ovlivňuje jejich kapacity předvídat, vypořádat se, odolávat a vzpamatovat se z následků krizové situace. Zároveň se také hovoří o těchto lidech, jako o lidech, kteří se nachází na tom „horším“ konci spektra (Wisner 2004: 11-12).

O výdělečné činnosti se zmiňuje i Úmluva o právním postavení uprchlíků. Hovoří o tom, že hostitelské státy by měly poskytnout uprchlíkům co nejpříznivější zacházení v oblasti placeného zaměstnání, resp. samostatného podnikání, nebo svobodného povolání. Podmínky by neměly být za žádných okolností méně příznivé než podmínky, které jsou poskytovány ostatním cizincům za stejných okolností (OSN, Úmluva o právním postavení uprchlíků [online]).

2.1.1 Riziko diskriminace na trhu práce

Výzkum týkající se diskriminace Albánců na trhu práce z důvodu etnicity v Athénách ukazuje, že k diskriminaci dochází. Pracovníci s nižší kvalifikací, na které se tento výzkum

zaměřoval mají o 43, 5 % nižší šanci najít zaměstnání a o 36, 5 % nižší šanci ke zřízení pojištění. Zaostávají také ve výši mezd, která je v průměru o 8,8 % nižší než u jejich řeckých občanů a zároveň o 5,3 % nižší, než je minimální mzda (Drydakís, Vlassis [online]). Výzkum probíhal mezi lety 2006-2007, tedy ještě před vyvrcholením hospodářské krize, která Řecko citelně zasáhla.

2.1.2 Vliv finanční krize v Řecku na Žadatele o azyl

Finanční krize v Řecku, která trvá již přes deset let (Životová, Řecká dluhová krize, [online]) ovlivňuje jak místní obyvatelstvo, tak žadatele o azyl, kteří se uchylují do této země. Výše nezaměstnanosti byla v roce 2016 – 22,4 % u řeckých občanů, oproti tomu u skupiny žadatelů o azyl činila – 25,8 %. Při tak vysokých hodnotách nezaměstnanosti, je velice obtížné sehnat práci pro místní, natož pro žadatele o azyl, kteří navíc musí překonávat překážky, jako je třeba jazyková bariéra (GCR, Access to the labour market, [online]).

2.2 Zajištění příjmu žadatelů o azyl

Jedním ze způsobů, jak zabezpečit základní potřeby, resp. základní příjem žadatelů o azyl v Řecku, je tzv. *Cash card assistance programme*. Jak popisuje Mike Daniels, ředitel tohoto programu ve službách UNHCR (Daniels, 2017 [online]), program slouží k zajištění základních potřeb, zejména jídla, oblečení, zdravotnických potřeb a krytí nákladů na komunikaci s rodinou v zemi původu. Forma pomoci sestává z finančních prostředků zasílaných na platební kartu jednou za měsíc všem, kteří na ní mají nárok a kteří jsou stále bráni jako legální obyvatelé Řecka (žadatelé o azyl). Držitel karty, se tedy sám rozhodne, jak s obnosem naloží a zároveň podporuje místní ekonomiku. Výše finanční podpory se odvíjí od počtu členů rodiny. Jak uvádí UNHCR (2017 [online]), nejnižší částkou je 90 € pro jedince se zajištěným bydlením, nejvyšší je potom 550 € pro rodinu s více než 7 dětmi, která má zajištěné bydlení vlastní. Nárok na tuto finanční podporu se hodnotí dle data vstupu do Řecka jedince, jeho právního statusu a aktuálního umístění.

Tento program je placen Evropskou komisí a implementován řeckým Ministerstvem pro migrační politiku, ve spolupráci s neziskovými organizacemi: IRC, IFRC, Mercy Corps, Samaritan's Purse, CRS a Care (UNHCR, Cash card [online]).

Nejnovější data, aktuální k únoru 2018 ukazují, že v lednu tohoto roku byla finanční pomoc poskytnuta 41 387 oprávněným osobám, z toho bylo 6143 uznaných uprchlíků. Zbytek tedy tvoří žadatelé o azyl (UNHCR, Greece Cash Assistance [online]).

3 Coping

Tento termín, týkající se způsobu jednání lidí v těžkých situacích, se prolíná celou touto prací. Vysvětlení pojmu nám může pomoci hledat různé perspektivy při pohledu na strategie Žadatelů o azyl v Athénách.

Coping se dá charakterizovat jako způsob, jakým lidé jednají při zohlednění limitů svých zdrojů a vyhlídek k dosažení svých rozličných cílů. Jinými slovy se dá popsat jako *management zdrojů*. Většinou se toto jednání týká nevšedních, nepříznivých nebo mimořádných situací. Zdroji jsou v této souvislosti míněny jak fyzické, tak sociální hodnoty, a to zejména při zajišťování živobytí a přístupu k bezpečí. (Wisner, 2004). Oxford dictionary popisuje Coping, jako efektivní vypořádání se s něčím složitým (Oxford university press, 2018 [online]).

Wisner mluví o Modelu přístupu, který je charakterizován jako socioekonomický rámec, v němž se různé skupiny lidí odlišné věkem, pohlavím, ekonomickou třídou, etnickou skupinou atd.) snaží o zajištění živobytí a dosažení jejich očekávání v životě.

Jak uvádí Carolyn (2009: 109-114), není pochyb o tom, že během stresových situací naše osobnost ovlivňuje jak vyhodnocování stresu, tak užití copingových strategií, jedná se tedy o personální determinant copingu. Nedá se ovšem říci, že je to pouze osobnost, která určuje, jak se budeme chovat a jaké strategie chování zvolíme.

Kontrastem k personální teorii je determinant situační. Ten tvrdí, že strategie jedince se odvíjí od požadavků prostředí, kdy různé typy stresorů podporují různé typy řešení a strategií. Výzkumníci, jež se zabývají situačním pojetím přístup, kdy se ptají „Jak lidé reagují na specifický stresor?“ před obecným modelem chování.

Pearlin a Schooler (in Carolyn 2009) uvádí kategorie stresorů, v rámci 5 hlavních sociálních rolí. Jsou jimi: práce, manželství, rodičovství, ekonomika domácnosti a zdraví. Copingové strategie

reagující na stresory se v každé z těchto rolí liší, a to i v situaci, kdy jsou použity stejné strategie v různých rolích, je účinek rozdílný.

4 Možnosti strategií při zajišťování základních potřeb

V této kapitole uvedu určité možnosti, které mohou Žadatelé o azyl využít jako podporu při zajištění základních potřeb a zvládnání jejich situace. Zvláštní zřetel je potom brán na strategii vytváření neformálních sociálních sítí, kterou popisují některé výše uvedené výzkumy nevládních organizací. Strategie je považována za významnou součást zvládnání náročných situací, jako je třeba pobyt v cizí zemi. Toto téma proto považuji za důležité, a proto se mu věnuje také jedna z výzkumných otázek.

4.1 Ubytování

Uzavření tzv. Západní Balkánské trasy v březnu 2016 způsobilo, že cca 50 000 osob ze třetích zemí zůstalo uvězněno v Řecku. Otázka bydlení získala na významu a je doposud aktuální. Mezi oficiální pobytové kapacity dle GCR (2017 [online]), patří zejména:

- Přijímající centra pro žadatele o azyl, provozovány jednotlivými NGO v síti EKKA (National Centre for Social Solidarity). Jedná se zejména o byty a místa v hotelích.
- Uprchlícké tábory zřizované zejména řeckou armádou, které by měli plnit funkci dočasného ubytování.
- Krátkodobé a dlouhodobé ubytování tzv. *Shelter*, pro nedoprovázené nezletilé a děti.
- Umístění v hostitelských rodinách
- Dlouhodobé ubytování v *shelteru* pro rodiny s dětmi

Neoficiální ubytování:

- Uprchlícké tábory „*Elliniko I-III*“ v Athénách, sloužili jako krizové ubytovací kapacity v době největšího přílivu žadatelů o azyl.
- Squaty – dle primátora Athén G. Kaminise, bydlí v Athénách ve squatech 2500-3000 migrantů, resp. uprchlíků (Ekathimerini, 2017 [online]).

Dle GCR (2017 [online]), byl k 21. únoru 2017 počet lidí hledajících ubytování 25 817, oproti tomu ubytovacích kapacit pod hlavičkou UNHCR pouze 19 287.

Teoretický vývoj k lepšímu můžeme vidět na datech aktuálních k únoru 2018, kde UNHCR (Interview, 2018) uvádí, že v rámci programu Estia má k dispozici 23 374 ubytovacích míst. V bytech, domech a hotelích a ubytováno je 19 331 uprchlíků a žadatelů o azyl. Z těchto údajů vyplývá, že UNHCR disponuje určitou rezervou. Otázkou je financování do budoucna, protože ECHO⁴, jenž momentálně program financuje, ke konci roku 2018 opouští Řecko. Nicméně Evropská komise údajně ujišťuje, že její finanční podpora nezmizí. Nadále by se také měla prohlubovat spolupráce a zvětšovat odpovědnost měst, která již v současnosti s UNHCR a dalšími NGO spolupracují.

Humanitární program pro ubytování a integraci uprchlíků v Řecku zvaný ESTIA (Emergency Support To Integration & Accommodation), je relativně novým nástrojem k pomoci uprchlíkům v Řecku nalézt ubytování v městských bytech a k zabezpečení finanční podpory skrze Cash card. Finanční podpora zasílaná na platební karty všem žadatelům o azyl a uprchlíkům, má vytvořit základní sociální záchranou síť, jež by umožnila zabezpečit jejich základní potřeby a současně působila jako prvek empowermentu⁵. Tento program Evropské komise (ECHO) a partnerských organizací – jako UNHCR, Červeného kříže a dalších nevládních organizací ve spolupráci s obcemi, si dále vytyčil zajištění až 30 000 ubytovacích míst v městských bytech, do konce roku 2017 (European Commission, 2017[online])

4.2 Zdravotní péče

Otázka zdravotního stavu žadatelů o azyl je také jedním z důležitých faktorů, který nemůže být opomenut. V této kapitole zmíním, jaký nárok na zdravotní péči mají žadatelé o azyl v Řecku.

Směrnice Evropského parlamentu z roku 2013⁶, stanovující normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu, konkrétně její článek 19 uvádí, že členské státy musí zajistit potřebnou zdravotní péči žadatelům o mezinárodní ochranu, a to alespoň na úrovni neodkladné péče v případě onemocnění, nebo závažné duševní poruchy. Zároveň musí zajistit lékařskou, nebo psychologickou

⁴ European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations

⁵ Empowerment, neboli Zmocňování.

⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU

pěči, při přijetí žadatele, a to v odpovídajícím rozsahu. Článek 17 dále zmiňuje, že členské státy zajistí žadatelům, takové materiální podmínky, jež zaručí ochranu jejich tělesného a duševního zdraví. Také předesílá, že pokud má žadatel dostatečné prostředky k zajištění této péče, může po něm požadovat částečnou i plnou úhradu (Eur-Lex, Směrnice Evropského parlamentu [online]).

Pokud se jedná o žadatele, které můžeme považovat za zranitelné, nebo se zvláštními potřebami, článek 11 (Eur-Lex, Směrnice Evropského parlamentu [online]) uvádí, že: „*Hlavním zájmem vnitrostátních orgánů by mělo být zdraví, včetně zdraví duševního, zajištěných žadatelů, kteří jsou zranitelnými osobami.*”

Report Úřadu Vysokého komisaře Spojených národů pro lidská práva v reportu (OHCHR, Greek Contributions [online]) uvádí, že zákonem z roku 2016⁷ a ministerským rozhodnutím⁸ bylo v Řecku ustaveno právo na volný přístup k lékařské péči ve veřejných nemocnicích pro ohrožené skupiny lidí, kam spadají také uprchlíci. Tento volný přístup musí být bez diskriminace a v důstojných zdravotnických podmínkách.

Volný přístup ke zdravotní péči v Řecku pro specifické skupiny osob – uprchlíky, zmiňuje také Evropský pozorovatel evropských zdravotnických systémů a politik (HSPM, [online]) a hovoří i o přístupu k lékům, které tyto ohrožené skupiny nemusí platit s účinností od 1. 6. 2016.

Od roku 2009 funguje také tzv. *AMKA*, což je unikátní číslo, které slouží pro identifikaci osob v rámci zdravotního a sociálního pojištění v Řecku. Vztahuje se také na žadatele o azyl (*AMKA*, What is amka [online]).

Organizace *Lékaři bez hranic* ale dodává, že nemocnice v Řecku mají problémy reagovat na potřeby místních, tak i migrantů. Tyto skupiny sice mají přístup ke zdravotní péči, ten je ale složitý vzhledem k nedostatku kapacit v řeckých nemocnicích, zejména financí a lidských zdrojů (*Aida*, Health Care Greece [online]).

4.3 Neziskové organizace

Tento element pomoci lidem v nouzi samozřejmě nelze opomenout. V Athénách působí velké množství organizací, poskytujících různou formu pomoci. Zmíním jen jejich zlomek,

⁷ Zákon: 4368/2016 řecké legislativy

⁸ Ministerské rozhodnutí č.: A3(c)/G.P./oik. 25132

vyčerpávající výčet by sice ukázal v celé širší rozsah působnosti neziskových organizací, ale pro účely této práce bude postačující zmínit nejvýznamnější organizace a oblasti, kterým se věnují:

- Organizace věnující se dětem a mladistvým: Save the Children, UNICEF, SOS Children's Villages, nebo místní Arsis (Association for the Social Support of Youth).
- Zdravotní péči poskytují Médecins Sans Frontières, Médecins du Monde, Boat Refugee Foundation.
- Poskytováním humanitární pomoci se zabývají mimo jiné organizace: Praxis, CARE, Hellenic Red Cross, Caritas Athens, Samaritan's Purse.
- Management uprchlických táborů zajišťují: Norwegian Refugee Council, Danish Refugee Council.
- Lidská práva a právní poradenství poskytují: Amnesty International, Advocates Abroad, International Rescue Committee, Group of Lawyers for the Rights of Refugees and Migrants.
- Psychologickou pomocí se zabývají zejména: Klimaka, Aitima.
- Ochranu a podporu uprchlíků mají na starosti: UNHCR, METAdrasi, Greek Council for Refugees, Greek Forum of Refugees (Greecevol, NGO teams&organizations [online]).

Tento výčet má ukázat různorodost aktivit neziskových organizací a také to, kolik jich v pomoci uprchlíkům v Athénách figuruje. Neklade si za cíl přinést jejich úplný přehled.

4.4 Neformální sociální sítě

Vznik neformálních sociálních sítí se dá v kontextu přebývání v cizím prostředí očekávat. Zmiňuje se o něm výzkum organizace Oxfam v Libanonu, předpokládá ho také připravovaná změna v Dublinském systému (European parliament [online]), kdy o Žádost o azyl bude moci být požádáno v rámci skupiny (do 30 osob) a pokud budou mít všichni nárok na mezinárodní ochranu, budou relokováni pohromadě. Vazby mezi členy skupiny tedy nebudou zpřetrhány.

Dalším mechanismem, který funguje na principu neformálních sociálních sítí, jsou také *Caring persons*, což je koncept z Nového Zélandu. Uprchlíkům pomáhají další osoby, v tomto případě místní, s přístupem k informacím, s hledáním zaměstnání, menšími půjčkami financí atd. Tyto osoby jsou pro uprchlíky někým, komu mohou důvěřovat, zároveň s jejich pomocí mohou

pracovat na svém profesním, či osobním růstu a přináší jim pocit sounáležitosti. Nabízí se také pomoc s místním jazykem. *Caring persons* také často uprchlíkům rozšiřují okruh sociální skupiny, v níž se pohybují – za hranici rodiny a komunity osob z místa původu (UNHCR, 2009 [online]).

Jako pozitivní copingová strategie se dle výzkumu Oxfamu (2015 [online]) zaměřeného na Syřany a Palestince žijící v Libanonu, dá považovat sdílení zdrojů v duchu komunitní solidarity. S touto strategií mají zkušenost téměř všichni účastníci výzkumu. Širší rodina a známí, sdílí zejména jídlo, menší obnosy peněz vynakládané zejména na naléhavé lékařské zákroky a ostatní prostředky v rámci humanitární pomoci, které nemají charakter potravin tzv. *NFI* (Non Food Items). Tato spolupráce souvisí také s pocitem sounáležitosti a pomáhá překonat pocit opuštěnosti.

Výzkum dále ukázal, že již samotný výběr místa, kde se jedinci usadí, ve většině případů souvisí s tím, zda někoho v daném místě znají, jestli tam mají rodinu, nebo kamarády. Tento faktor byl pokládán za důležitější než například otázka náboženského vyznání, které bylo pro rozhodování až druhořadá. Tyto sítě jsou důležitým nástrojem také v oblasti zvládnání stresu. V rámci sítí se vytvoří přirozený mechanismus, který pomáhá zvládat nastalou stresovou situaci. Pocit sounáležitosti s určitou sítí napomáhá také k pocitu bezpečí, nebo při hledání práce a přístřeší. Výzkum došel k závěru, že se jednalo o opakující se strategii, a to na různých místech Libanonu (Oxfam, 2015 [online]).

5 Možné negativní jevy v situaci žadatelů o azyl

V této části práce přiblížím některé negativní jevy, resp. rizika, s kterými se mohou Žadatelé o azyl v Athénách potýkat.

5.1.1 Psychologické problémy žadatelů o azyl

Jak je již uvedeno výše, udílení azylu má přímou souvislost s poskytnutím mezinárodní ochrany lidem, kteří prchají ze svých zemí z důvodu pronásledování. Žadatelé o azyl si často prošli před odchodem nebo i po odchodu ze země původu mnohými traumaty, ty mohou být zhoršena násilím, nebo jinou neméně stresující zkušeností z jejich cesty (War Trauma Foundation [online]).

Vzhledem k lokalitě a členění Řecka, se většina migrantů a uprchlíků dostala na řecké území po moři, a to za riskantních podmínek. Již tento faktor mohl způsobit psychické strádání. Dalším

důvodem psychického strádání, mohou být podmínky v uprchlických táborech, zejména na řeckých ostrovech. Tábory jsou často přeplněné a lidé zde trpí špatnými hygienickými a životními podmínkami. Na jejich psychickém stavu se spolu s předchozími negativními zážitky, může podepisovat také nejistota ohledně jejich dalšího osudu. Nežřídká se u obyvatel táborů objevují pocity úzkosti, deprese, sebepoškozování. Častým úkazem je také stres spojený s čekáním na vyřízení žádosti o azyl. Tyto problémy mají spíše prohlubující se tendenci. (HRW, 2017 [online]).

Zvláštními projevy často trpí účastníci námořních neštěstí: fobická úzkost, noční můry, deprese, post-traumatická stresová dysfunkce, špatná koncentrace, nespavost atp. (Hodgkinson, Stewart 1998: 46-49).

5.1.2 Jazyková bariéra

Jazyk je důležitým nástrojem pro integraci v novém prostředí. Bez jeho znalosti je velice obtížné začít studovat, pracovat, nebo být ve spojení s komunitou, v níž si jedinci snaží nelézt své místo. Učení jazyka je považováno za jeden z nejpodstatnějších prvků pro přijetí jedinců do společnosti (Kanaris, 2017 [online]).

Překonávat jazykovou bariéru pomáhá migrantům a uprchlíkům v Athénách množství neziskových organizací, které často fungují s podporou dobrovolníků. Jazykové kurzy jsou většinou zdarma (Refugee.info, 2017 [online]).

5.1.3 Rizika pro mládež

Jak uvádí DeHoff, rizikovou skupinou je například nedoprovázená mládež, o kterou během tzv. *Uprchlíké krize* v Řecku, panovaly obavy, právě kvůli jejich zranitelnosti. Mládež bez doprovodu může být náchylnější ke zneužívání v mnoha formách, stejně tak k patologickému chování. Mladiství se mohou ocitnout v situacích zahrnujících např. sexuální vykořisťování, únosy, nucené manželství, pašování, práce za velmi nízkou mzdu, užívání alkoholu a drog, gambling, neodůvodněné zatknutí, aktivity v gangu a další. Problémem mohou být také mezery ve vzdělání (DeHoff et al., 2017 [online]).

5.1.4 Prostituce

Jak uvádí poradce UNHCR v otázce SGBV Suhail (UNHCR, 2017 [online]), v Athénách se lze setkat s prostitucí konanou za účelem zabezpečení financí na základní potřeby. Jedná se mimo

jiné i o migranty a uprchlíky, často mladé chlapce. Někteří z nich žijí na ulici, jiní na squatech, nebo třeba i v oficiálních uprchlických táborech. U některých z nich může být spouštěčem k takovému jednání potřeba jiných potřeb než základních, jež mají zajištěny. Toto jednání může být úzce spojeno s individuálním pojetím sebehodnoty, které je mnohdy poznamenáno událostmi spojenými s ponižováním, které se odehrávaly již před útekem do Evropy, nebo traumatickými momenty z cesty.

II. Výzkumná část

Výzkumná část této práce představuje cíl práce a výzkumné otázky. Metodologická část popisuje metody, dle kterých jsem potřebná data získával a později analyzoval. Závěr přináší interpretaci výsledků výzkumu, rozšířenou o diskuzi.

6 Cíl a výzkumná otázka

Cílem této práce, je pomocí kvalitativního výzkumu zjistit, jakým způsobem si žadatelé o azyl v Athénách zajišťují základní potřeby a jaké volí strategie pro zvládnání jejich situace.

Výzkumné otázky:

- **V1: Nakolik v Athénách fungují neformální sociální sítě, v rámci kterých, jsou žadatelé o azyl solidární?**
- **V2: Jak vnímají účastníci výzkumu možnosti legálního zaměstnání v Athénách?**
- **V3: Které problémy považují žadatelé o azyl za nejpalcivější, vzhledem ke své situaci?**

7 Metody výzkumu

Tato kapitola představuje metody výzkumu, které byly v této práci použity. Také přiblíží etický rozměr výzkumu, na který jsem v průběhu získávání dat bral ohled. Výběrem metod jsem se snažil co nejvíce přiblížit charakteristickým rysům výzkumného vzorku, který jsem si zvolil. Metody výzkumu jsou opřeny o dostupnou odbornou literaturu.

7.1 Kvalitativní výzkum

Tato práce je pojata jako kvalitativní výzkum. Jak uvádí Hendl, výzkumník provádějící kvalitativní výzkum, na začátku vybere téma a určí základní výzkumné otázky, ty se mohou v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat měnit, nebo doplňovat. Výzkumník také vyhledává a analyzuje jakékoli další informace, které by napomohly k zodpovězení jeho výzkumných otázek. V průběhu výzkumu se seznamuje s novými lidmi a pracuje přímo v terénu, kde vybírá místa a

jedince vhodné k participaci na průzkumu na základě svých úvah. Sběr dat a jejich analýza probíhají současně. Důvodem je, že pokud v průběhu sběru dat nabydeme nějakého zjištění, můžeme se rozhodnout, která data potřebujeme a začneme znovu se sběrem dat. Jedná se o cykly, které se opakují (Hendl 2016: 46-47).

7.1.1 Terénní výzkum

Jako „zlatý základ“ kvalitativního přístupu hodnotí Miovský (2006: 103-105) po boku případové studie, právě terénní výzkum. V rámci terénního výzkumu je možné zkoumat jednání lidí jak v jejich přirozeném prostředí a každodennosti, tak i ve výjimečných životních situacích. Jeho pomocí se dají zkoumat reálné vztahy a vazby lidí. Pro tento druh výzkumu je charakteristická nižší úroveň strukturovanosti, což se odráží ve výzkumných otázkách, které jsou definované velmi obecně. Prostřednictvím terénního výzkumu můžeme hlouběji poznávat strukturu prostředí, odkrývat různé roviny významů a při analýze, interpretovat **jednání lidí a způsoby jejich nahlížení na problémy**. Pobytem v terénu můžeme překonávat různorodé bariéry, např. sociální, kulturní, které by výběrem jiné metody zkoumání zůstaly nepřekonány.⁹

Miovský hovoří také o možném zkreslení, které je způsobeno již samotnými výzkumnými metodami. Zkreslení by měl výzkumník reflektovat. Vycházíme z předpokladu, že zkoumání jevů v umělém prostředí by způsobilo zkreslení znemožňující validní popis a interpretaci. Proto je nutné provádět výzkum v terénu a brát zúčastněné pozorování jako ústřední termín a metodu (2006: 104).

7.1.2 Polostrukturovaný rozhovor

Jak již jsem zmiňoval výše, pro účel tohoto výzkumu jsem si vybral polostrukturovaný rozhovor. Miovský uvádí, že před tím, než můžeme vstoupit do terénu je potřeba vytvořit určité schéma, závazné pro tazatele. Schéma specifikuje okruhy otázek a výzkumník z něj potom vychází při rozhovoru. Pořadí těchto okruhů/ oblastí se při rozhovoru může proměňovat. Podstatné dále je, že v některých pasážích je rozhovor volnější, jiné mohou být naopak plně strukturovanou formou a dodržení pořadí otázek a jejich okruhů je důležité. Polostrukturovaný rozhovor je celkově

⁹ Terénní výzkum mi proto přijde velmi hodnotný a vhodný pro poznání žadatelů o azyl v Athénách v přirozeném prostředí. Po dobu mé studijní praxe v Athénách jsem si všiml, že velké množství lidí, ať již migrantů, či uprchlíků tráví většinu dne venku, proto mým předpokladem bylo, že nejvýhodnější bude sbírat data přímo na ulici.

flexibilnější. V rámci tohoto typu rozhovoru je dobré používat následné upřesnění a vysvětlení účastníka výzkumu. To znamená, že se ujistíme, jestli jsme mu dobře porozuměli a jestli jeho myšlenky správně interpretujeme. Můžeme mu třeba pokládat doplňující otázky, kterými se dostaneme hlouběji k informacím, které jsou relevantní vzhledem k výzkumným otázkám. Polostrukturovaným rozhovorem nás tedy provází tzv. *jádro interview*, důležitá a zásadní data, které musí výzkumník získat. Vedle této hlavní části jsou součástí rozhovoru také rozšiřující, či doplňující otázky, které můžou na jedné straně prohloubit poznání zkoumaných problémů, na straně druhé třeba napomoci začít rozhovor, nebo překonat ostych účastníka. Tyto otázky v analýze nemusí být zohledněny, ale může se stát, že jsou některé z nich významné (Miovský 2006: 159-161).

V průběhu rozhovoru je dobré pokládat otázky otevřené. Otevřené otázky umožňují účastníkům, aby sami charakterizovali situaci, v jaké se nachází, dále jejich výzvy, případně obavy. Odpovědi jsou tedy spíše jejich vlastním popisem než přesné odpovědi na otázky, vytvořené výzkumníkem. Polostrukturovaný rozhovor nám dovolí zkoumat takové oblasti jako vědomí jedince, jako např. pocity, myšlenky, hodnoty, předsudky, vnímání situace, nebo jejich perspektivy, proto je k poznání copingových strategií uprchlíků, kdy může být problém s přístupem k informacím. Také vzhledem k otázce bezpečnosti a vůbec faktu, že se jedná o zranitelnou skupinu osob, je tento způsob dotazování velice vhodný (Self-protection, [online]).

7.2 Instrumentace

Instrumentace se skládá ze specifických metod a sběru dat. Jak uvádí Miles, (Miles et al. 2014) musíme se rozhodnout, jak budeme pracovat s daty, resp. jak je budeme shromažďovat po technické stránce. Musíme vybrat, jestli budeme výpovědi přepisovat, nahrávat v audio, či video formě. Pro úspěšné provedení výzkumu je důležité si uvědomit, jak získáme informace, od koho a proč. Zodpovězení těchto otázek nás určitým způsobem navede.

Pro účel tohoto výzkumu jsem se rozhodl pro vedení rozhovoru s vybranými účastníky v jejich přirozeném prostředí, dá-li se termín „přirozené prostředí“ u lidí, kteří migrují a toto prostředí může být jen přechodným místem pobytu, použít.

Sběr dat probíhal pomocí polostrukturovaného rozhovoru (*interview*), který se držel okruhů, které jsem si dopředu připravil. Rozhovory byly se souhlasem účastníků výzkumu nahrávány a

později analyzovány textové přepisy těchto nahrávek. Miovský (2006: 195-196) připomíná, že audiozáznam je zcela nestranný a můžeme se přesvědčit, jak rozhovor probíhal. Vyniká také svou autenticitou a jeho prostřednictvím je snadnější rozhovor rekonstruovat a popsat.

Je důležité zmínit, že některé rozhovory nebylo nakonec možné nahrát. Důvodem bylo několik faktorů. Prvním, byl strach některých respondentů z toho, že by je mohl někdo poznat, nebo že by se nahrávka mohla zneužít. I přes ujištění, že je rozhovor anonymní a data slouží pouze ke studijním účelům trvali na tom, že si nahrávání nepřejí. To se týkalo i některých účastníků, kteří si zaopatřovali finanční příjmy nelegálně. Dalším důvodem byl omezený čas, který měli potenciální účastníci k dispozici. Proto jsme se v některých případech pouze v rychlosti bavili o tématech, na které se v práci zaměřuji. Důvody proč se na tyto témata zaměřuji jim byly vysvětleny. Některé rozhovory byly již od začátku velmi *citlivé*, a proto jsem vyhodnotil, že otázka, zda si je mohu nahrát, by nebyla vhodná, případně by mohla narušit vzájemnou důvěru. V těchto případech jsem si data zapisoval až po skončení rozhovoru. Mohlo tedy dojít k určitému zkreslení výpovědi účastníků.

7.3 Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem, kterým se zabývám v tomto výzkumu jsou Žadatelé o Azyl v Athénách. Důvodů pro tento výběr je vícero. Prvním důvodem je skutečnost, že skupina je celkem dobře ohraničená. Pokud bych totiž vybral například skupinu *migrantů v Athénách*, mohl bych se dostat do situace, kdy se tyto osoby za migranty nepovažují a bylo by obtížné zjišťovat, jak charakterizovat jejich status. Pokud je někdo žadatel o azyl, musel o mezinárodní ochranu požádat a je to poměrně jasná informace, která se dá případně doložit. Jako další důvod bych uvedl, že jsem se v průběhu praxe v Athénách v roce 2017 setkal s množstvím lidí se statutem Žadatel o azyl, a proto jsem předpokládal, že najít vhodné potenciální účastníky pro můj výzkum bude reálné. Spodní věkovou hranici účastníků jsem stanovil na 15 let, aby byly ze vzorku vyloučeny děti, a současně mohly být sledovány strategie mládeže na prahu dospělosti a dospělých jedinců.

Výzkumný vzorek tvoří 13 účastníků, s kterými jsem v Athénách vedl rozhovory.

7.3.1 Metoda Sněhové koule

Výběr účastníků výzkumu metodou Sněhové koule (*Snowball Sampling*) funguje na principu nominace dalších vhodných osob, pro účel výzkumu. Proces začíná prvním jedincem, který splňuje daná kritéria a se kterým je proveden rozhovor. Po jeho skončení je jedinec požádán, aby „nominoval“ další osobu/osoby, které zná a zároveň splňují daná kritéria. Jedinec je požádán také o zprostředkování kontaktu. Po navázání kontaktu a provedení rozhovoru s dalšími účastníky, se tento proces opakuje a výběrový soubor se dále rozrůstá. Tak dochází k postupnému napojování na další kontakty a sociální sítě. Hlavním cílem této metody by mělo být směřování k dosažení výběrového vzorku, který je co nejvíce rozmanitý a reprezentativní (Miovský, 2003).

Tento způsob výběru se zdál být ideálním způsobem k hledání dalších účastníků výzkumu. V praxi jsem touto metodou skutečně začal, skrze kontakt od mého kamaráda v Athénách jsem provedl rozhovor s prvním účastníkem výzkumu. Následně souhlasil s tím, že se zeptá svých kamarádů, zda by také nechtěli provést interview. Naneštěstí se již neozval a navíc čas, který jsem na provedení rozhovorů v terénu měl, byl poměrně krátký. Vzhledem k omezenému množství volného času, finanční nákladnosti pobytu v zahraničí a cesty samotné, jsem měl k dispozici pouze 7 dní k získání potřebných dat. Proto jsem musel zvolit alternativní cestu, jak získávat další vhodné účastníky.

7.3.2 Záměrný výběr

Dalším způsobem vyhledávání potenciálních účastníků byl tedy záměrný (účelový) výběr. Ten popisuje Miovský (dle Patton, 1990) jako cílený výběr účastníků dle určitých vlastností kterými se vyznačují, nebo třeba příslušnost k určité sociální skupině. Specifickou vlastností byla v našem případě žádost o mezinárodní ochranu v Řecku a pobyt v Athénách.

Místy pro výběr účastníků, jsem volil zejména centrální části města, kde je obecně vyšší výskyt žadatelů o azyl než na jeho periferii. Místa, kde bych měl potenciální účastníky hledat, jsem konzultoval také se zaměstnanci organizací Caritas Athens a Praksis, v kterých jsem dříve pracoval v rámci zahraniční praxe. Někteří ze zaměstnanců mi také doporučovali, necht' se zeptám vedení na případné získávání dat přímo v pobočkách organizace, to mi ovšem vedoucími pracovníky povoleno nebylo.

7.4 Etický rozměr výzkumu

Tato součást výzkumu je nepochybně velice důležitá a pokud by na ní nebyl brán zřetel, dalo by se polemizovat nad hodnotou celého výzkumu. Miovský (2006) charakterizuje 3 základní roviny etických pravidel, jsou jimi: vliv výzkumníka na výzkumné pole a jeho zpětné ovlivnění polem, ochrana účastníků výzkumu a ochrana výzkumníka. Důležité je reflektovat vazby ve výzkumném poli (fyzikální, biologický, psychologický a sociální prostor) a uvědomit si, že i já jako výzkumník jsem součástí tohoto pole a mám vliv na interakci mezi jednotlivými prvky.

V bodech uvádím další podstatné elementy etických pravidel, která chrání účastníky výzkumu, dle (Miovský, 2006):

- Souhlas s účastí ve výzkumu
- Možnost nezbytného omezení informovaného souhlasu
- Ochrana soukromí a osobních údajů účastníků výzkumu
- Odměna účastníkům výzkumu

Souhlas s účastí ve výzkumu pro mě byl směrodatným údajem, ze kterého jsem vycházel a všichni účastníci výzkumu se tedy účastnili dobrovolně. Jeho formou byl ústní informovaný souhlas, který dle Miovského (2006: 281) může být použit, namísto písemného, který může pro určité skupiny účastníků působit příliš formálně.

Ochranu osobních údajů účastníků zajišťuji tak, že všechna interview jsou anonymní, neshromažďuji informace o jménech, bydlišti, datech narození a podobná data, která by mohli sloužit k identifikaci osob – účastníků. Jsem si vědom, že osoby, se kterými jsem vedl interview jsou ohroženou skupinou lidí a případný únik jejich osobních informací na veřejnost by jim mohl způsobit nepříjemnosti, nebo je dokonce ohrozit. Potenciálním účastníkům, bylo také sděleno, že výzkum slouží výhradně ke studijním účelům.

Co se týče odměny účastníkům, v rámci výzkumu jsem ji neposkytoval. Jedinou alternativou odměny, jestli se to tak dá nazvat, byla nabídka, zda se z rušné ulice nepřesuneme např. do kavárny, kde bude větší klid a bezpečnější prostředí pro provedení rozhovoru. Tento scénář je vhodnější také pro kvalitu nahrávání rozhovoru.

7.5 Analýza kvalitativních dat

Analýzu dat z individuálních rozhovorů je prováděna v několika krocích. Dle Hendla a Remra (2017) jsou jednotlivými fázemi analýzy: přepis dat, opakované čtení pro pochopení kontextu, segmentace a kódování dat a grafického znázornění, pro usnadnění jejich interpretace. Součástí analýzy je také hledání opakujících se momentů, resp. témat. Je nutné také věnovat pozornost různým vztahům a souvislostem, které v datech nacházíme. V rámci rozboru je nutné dbát také na reflexivitu, což je hledání negativních případů v nasbíraných datech, které mohou zpochybnit námi dosažené závěry.

Je potřeba porozumět významům, jejich obsahu a složitosti a tyto poznatky interpretovat. Na začátek je vhodné začít s analýzou výpovědi pouze jedné osoby, a dále přistoupit k získaným datům od dalších účastníků výzkumu. Po této části analýzy je možné provádět zobecnění (Hendl, Remr 2017).

Jak uvádí Miles a Huberman (dle Miovský 2006: 219-220), můžeme rozdělit analýzu kvalitativních dat do následujících fází:

- Kódování – Přiřazování klíčových slov k určitým částem textu, pro usnadnění následné práce s textem. Tímto způsobem identifikujeme a systematicky označujeme významové celky, dle daných kritérií.
- Archivace kódovaných dat – Uchování jak zakódovaného, tak původního textu.
- Propojování dat – Hledání spojitostí v nasbíraných datech a případné propojování jejich částí do větších celků, dále se v této fázi vytvářejí kategorie, trsy atd.
- Komentování a doplňování dat – Dopisování komentářů k analyzovaným datům, rozšiřujeme také o doplňky, které například uvádějí kontextuální vztahy.
- Vyvozování závěrů a verifikace – Interpretace údajů a ověřování její platnosti, a to způsoby jako: hledání opor pro námi zvolený interpretační rámec, hledání alternativ k němu, porovnávání výhod a nevýhod rámce, identifikace podmínek, kdy je daná interpretace údajů validní a kdy už neplatí.
- Budování teorie – Vytvoření systematických vysvětlení našich nálezů.
- Grafické mapování – případné vytváření schémat, diagramů, modelů atd.

7.5.1 Metoda vytváření trsů

V této metodě jde dle Miovského (2006: 221) o to, abychom sloučili určité výroky do skupin (trsů), dle určitých charakteristik. Jednotky, s kterými pracujeme, by měli vykazovat určité podobnosti, dle kterých je do skupin dělíme. Jednou variantou tedy může být hledání pasáží v textu, které mají podobné znaky a podle nich je seskupíme do kategorií, které obsahují podobné kódy. Jde o tzv. tematický překryv.

Při analýze získaných dat jsem postupoval dle logiky této metody a hledal ve výpovědích účastníků oblasti, které se opakovaly. Tyto oblasti jsem si v textu vyznačil a na základě podobných znaků, vznikaly kategorie, tzv. trsy. V rámci trsů jsem sdružoval kódy, které byly účastníky zmiňovány a opakovali se. Témata, na která jsem se zaměřoval nejvíce, se týkaly výzkumných otázek. Šlo tedy o témata vzniku neformálních sociálních sítí, možností legálního zaměstnání a nejpálčivějších problémů, které musí žadatelé o azyl v Athénách řešit. Tyto témata jsou velice propojená a mají mnoho společného, stejně tak s dalšími strategiemi, které jsem v rámci analýzy sledoval.

8 Zjištění

V této kapitole představím data, která se mi v rámci rozhovorů podařilo sesbírat. Jednotlivé podkapitoly reagují na oblasti, které jsem si vytyčil v teoretické části práce a směřují k zodpovězení výzkumných otázek a ke splnění cíle práce. Navíc je přidána kapitola s dalšími strategiemi účastníků. Účastníky výzkumu budu v následující části označovat písmenem „U“ a číslem. Číslo uvádí pořadí, v jakém jsem s nimi prováděl rozhovor. Rozhovory probíhaly v angličtině, výpovědi účastníků ale překládám do češtiny.

V následující podkapitole se věnuji neformálním sociálním sítím a jejich vzniku, budu se také snažit alespoň okrajově zmínit základní údaje o účastnících a kontextu jejich situace.

8.1 Neformální sociální sítě

Odpovědi účastníků ohledně vzniku neformálních sítí a pomoci v rámci nich se lišily, stejně tak počet známých, kamarádů, případně rodinných příslušníků, s kterými jsou v řecké metropoli

v interakci. První účastník (U1) uvádí, že v Athénách má pár přátel, ale pouze z Turecka, tedy ze stejné země jako sám pochází. Ti mu poskytli přístřeší na první dva měsíce po příjezdu, stejně jako menší obnos peněz. Říká, že lidé, kteří mu pomohli, jsou v podobné situaci jako on, také političtí uprchlíci. Vztah k ostatním Turkům v Athénách popisuje následovně: *„Ostatní Turci nepomáhají. Protože když jim řeknu, že se zajímám o politiku, že říkám ‚Ne‘ Erdoganovu bratrství. Jsem totiž ateista, socialista, marxista. V Turecku jsou blázni.“*

O formách pomoci v rámci poměrně uzavřené skupiny – obyvatel squatu, který se nachází ve známé anarchistické čtvrti Exarcheia a obyvatel této čtvrti, se zmiňuje i U2. Ten říká, že někdy přichází lidé z této čtvrti, kteří mu přinesou jídlo. Jsou to nejenom Řekové, ale i lidé z celé Evropy. Stejný účastník také popisuje situaci, kdy se někoho na pomoc zeptá on sám: *„A když se někoho zeptáte o pomoc – nic. Egoisti.“* Na otázku *„Řekl bys, že zde existuje něco jako komunita?“* odpovídá:

*„Někdy mi pomáhají, ale já si pro pomoc nechodím. Já si pro pomoc od nich nechodím, protože oni nerozumí mojí situaci. Ničemu. Dají třeba, nevím, jeden banán, jednu cigaretu. Nedají mi šanci. ‚F**k that‘.“*

Těmito lidmi ale nejspíše nemyslí obyvatele squatu, protože v průběhu rozhovoru se dostáváme ještě jednou k tématu existující sítě a tehdy říká, že někteří lidé pomáhají, ale myslí lidi jiné, ne zevnitř komunity. Do této čtvrti totiž často dochází dobrovolníci a sídlí zde i některé NGO. Jistá solidarita a sdílení zde tedy existuje, U2 jich ale využívá jen málo.

Na stejnou otázku ohledně komunity odpovídá U3, původem z Pákistánu kladně. Popisuje, že existují smíšené skupiny Afghánců a Pákistánců, zejména na náměstích Omonia a Victoria nacházejících se v centru města, v těchto skupinách jsou zastoupeni i Řekové. Tato skupina dle jeho slov občas přinese nějaké jídlo, oblečení a boty (myšleno do parku, kde probíhá náš rozhovor). V rámci solidarity dodává, že někdy sám přinese jídlo pro některé lidi v parku:

„A tihle lidi, kteří nemají žádné peníze (ukazuje), někdy jedí se mnou – 3, 4, 5 lidí jí se mnou. Protože já nemám problém s penězi.“ U3 totiž pracuje. Po mém konstatování, že se dělí o jídlo s ostatními dodává: *„Jo s kamarády, jako Řekové, Němci, Francouzi, Afghánci, mám rád všechny lidi.“*

O sdílení jako běžné součásti života v Athénách hovoří vícero dalších účastníků. Další mladý Afghánc U7 popisuje, že sdílení zdrojů je běžné s jeho 4 kamarády na bytě kde bydlí, jinak ne.

U9, mladý Palestinec ve stejném věku – 17 let, zmiňuje občasný nocleh u kamarádů, tedy krátkodobého sdílení bytu, jinak spí ve squatu, nebo na ulici.

Účastníci 10 a 11 jsou uprchlíci ze Sýrie, matka se synem. Ti tvrdí, že si pomáhají v rámci rodiny a kamarádkých známostí s dalšími lidmi: „*Navzájem si pomáháme.*“ Vzájemná pomoc se týká zejména jídla a menších obnosů peněz. Velmi podobnou výpověď zmínil i U13, který si pomáhá s kamarády, „*pokud někdo něco nemá.*” Jedná se také o peníze a jídlo. Mladá slečna U12 z Afghánistánu – 17 let, na otázku ohledně existence komunit, resp. sítí odpovídá, že mají v Athénách kamarády z několika zemí – Afghánistánu, Sýrie a Iráku. Někteří z Afghánců jsou dokonce sousedi z jejich města. Říká, že si pomáhají, když někdo může a jiný potřebuje. Když se ptám, zda pomáhají i Řekové, odpovídá s úsměvem: „*Řekové nepomáhají, ale jsou dobrý.*”

Rozdílnou strategii v rámci neformálních sítí jsem zaznamenal u výpovědi U6, tedy Afghánce, jemuž je 24 let. Živí se spolu se svými kamarády prodejem marihuany na jednom z nejexponovanějších náměstí v Athénách. Na otázku ohledně neformálních sítí odpovídá: „*To tady nefunguje, každý se stará sám o sebe.*” Na rozvíjející hypotetickou otázku, ***jestli si například pomohou, pokud má jeden hlad a druhý jídlo***, odpovídá: „*Ne, každý jede na sebe, je to jeho boj.*”

Jediným účastníkem tohoto výzkumu, který v době rozhovoru neměl v Athénách žádné známé, ani jiné sociální kontakty, vyjma své rodiny, je U4. Tento mladík z Afgánistánu přijel do Athén spolu se svou rodinou z uprchlického tábora Moria na ostrově Lesbos, jen několik málo dní před našim rozhovorem. Za tuto krátkou dobu si tedy nestihl on, ani nikdo z rodiny vytvořit žádné sociální vazby. V rozhovoru zmínil, že má strýce ve Švédsku. Na otázku, zda ***je ze Švédska podporuje?*** odpovídá, že *ne* a dodává: „*Mojí jedinou podporou je Bůh.*”

Opačným příkladem je U5, také mladík, který přišel sám z Pákistánu. Jeho cestu do Řecka, totiž finančně podpořil jeho otec, který zde pracuje – provozuje obchod s obuví. Mimo otce nemá v Athénách žádné známé, kamarády, ani jiné členy rodiny, v tomto ohledu vidím paralelu s U4.

8.1.1 Shrnutí

Z výpovědí tedy plyne, že neformální sítě v Athénách existují a jsou využívány většinou účastníků. Jen menšina z nich vypovídala, že neformální sociální sítě nefungují a každý se stará sám o sebe. Jednalo se zejména o jedince, kteří prodávají v centru města marihuanu a jejichž kamarádi pochází z podobného prostředí. Základem fungujících sítí je buď rodina, v drtivě většině

případů je to ale pomoc mezi kamarády. Výpovědi některých účastníků také ukazují, že skupiny se netvoří jen v homogenní skupině např. na základě etnicity. Někteří totiž mají kamarády napříč příslušníky různých zemí, Evropy nevyjímaje.

8.2 Zaměstnanost

Tato kapitola je poměrně obsáhlá z toho důvodu, že téma zaměstnání, je dle výpovědí účastníků velice důležité. Mnozí z nich kvůli problému s nalezením legálního zaměstnání zvažují, nebo se připravují na přesun do jiné země.

8.2.1 Pracovní příležitosti z pohledu žadatelů o azyl

Výrokem, který zazníval ve většině rozhovorů byl: „*Žádná práce.*“ Již v prvním rozhovoru se U1 zmiňuje, že podíl na situaci, že nemůže najít práci má jak jeho jazyková bariéra, tak ekonomická situace Řecka: „*A dokonce v Řecku je problém s prací – ekonomická krize.*“ U12 na otázku, zda někdo z její rodiny pracuje, reaguje: „*Ani Řekové nemají práci, jak můžeme pracovat my?*“ a zároveň zmiňuje Německo, kde podle ní práce je a těší se, až tam s rodinou odjede. Mají být totiž relokováni právě do Německa, kde již pobývají její 2 sourozenci.

Také U4 se vyjadřuje podobně: „*Myslím, že v Řecku není žádná možnost zaměstnání.*“

8.2.2 Legální zaměstnání

Co se týče počtu legálně pracujících účastníků, zaměstnaní jsou 2 z nich. Zbýlých 11 účastníků je nezaměstnaných. Někteří si přivydělávají alternativními cestami, zmíním se o nich níže.

Legální zaměstnání si v Athénách našel Syřan U8, který se již ve své zemi původu věnoval opravám motorek a v řecké metropoli se tomu věnuje i nadále.

Mladý muž z Pákistánu U3 pracuje v obchodě s potřebami pro zvířata – „*pet shop*“. Tuto práci mu pomohla sehnat jeho řecká přítelkyně a kamarád, který ve stejném obchodě pracuje. Zároveň občas pracuje v hotelu, kde umývá nádobí. Na otázku, **zda pracuje**, tedy odpovídal takto: „*Pracuju trochu v obchodě a v hotelu. Ale málo peněz. 6hodinová směna, 400 euro. Je to hodně těžký. Nájem je 200 euro a jídlo je 10-20 euro za den.* Ptal jsem se ho také, „**jak často pracuješ?**“: „*Každý den, každý den.*“ Finanční obnos, který uváděl na začátku rozhovoru se výrazně lišil při

odpovědi na otázku, „**Jak se cítíš ohledně své situace?**“. Jeho odpověď se týkala zejména zaměstnání, obecné spokojenosti lidí a přidává i svůj pohled na to, kolik lidí má vlastně zaměstnání: „*Můj pocit je, že všichni lidi jsou nešťastní. Není tu práce. Protože všichni lidi chtějí posílat peníze domů – Afghánistán, Pákistán, protože jsou to chudé země. Ale teď pracuju v ‘pet shopu’ na Syntagmē¹⁰ a mám 700 euro. A mám co jíst a kde spát. A hodně lidí bez práce. Hodně lidí. 95 % bez práce a 5 % pracuje.*”

8.2.3 Nelegální pracovní strategie

S nelegální strategií k zajištění finančního příjmu, jsem se setkal již u druhého rozhovoru. Položil jsem se U2 strohou otázku, „**Co děláš pro to, abys v Athénách přežil?**“ Na otázku reagoval: „*Koukej, tohle je moje situace. (jeho spolubydlící vytahuje z kapes sáčky s marihuanou) Koukej, tohle je co já dělám. Je to dobrý? Ne, to není. Za 5 euro, 10 euro. Je to bullsh*t.*“

Stejnou strategii volí i jeho spolubydlící na squatu. Ten s námi také vedl rozhovor, jeho výpověď by byla pro účel tohoto výzkumu přínosná, nicméně nepožádal v Řecku, ani jinde o azyl, proto nespadá do mého výzkumného vzorku. Sám se nazývá ekonomickým migrantem z Maroka.

U2 také zmiňoval rozdíly mezi právy Evropanů a těch, kteří pochází z jiných zemí. Motiv jednání některých lidí a převzetí odpovědnosti za své zaopatření odůvodňuje slabou podporou: „*Já mám taky práva. Ty máš práva. Ty máš pas, já chci taky pas, proč ho já nemám? Ah, protože nejsem z Evropy. A potom přemýšlej, proč lidi kradou, proč prodávaj drogy. Protože mi nic nedávaj. Žádný práva, musím se o sebe postarat sám.*” Doptávám se, jestli tedy musí prodávat marihuanu, aby si koupil jídlo, odpovídá: „*Jo, nebo krást.*”

V podobném duchu odpovídá ohledně důvodů, proč lidé volí nelegální strategie i U3. V odpovědi na mou otázku, „**Co si myslíš o prodeji drog jako strategii?**“, přemítá, že pokud by řecká vláda zajistila všem lidem zaměstnání, vyřešilo by to mnohé problémy. Zmiňuje také problematiku dokladů:

„*Není práce. Když lidi nemají práci, chtějí utéct jinam. Kdyby řecká vláda dala všem práci všem lidem, nikdo by nekradl z kapes, žádné bitky, všechno by ustalo. Když není práce, lidi mají svůj business na Omonii¹¹. Proč? Protože není práce, není občanství, není pas.*”

¹⁰ Náměstí v centru města.

¹¹ Omonia – náměstí v centru města, kde se pohybuje velké množství lidí. Známé místo pro prodej drog.

To mě přivádí k dalšímu účastníkovi – U6, který s několika dalšími kamarády prodává marihuanu právě na náměstí Omonia. Zde tráví prodejem této návykové látky celé dny. U6 říkal, že ze své země, Afghánistánu utekl kvůli jeho službě v armádě, kdy se obával teroristické organizace Tálibán. V Řecku údajně skončil právě kvůli nalezení práce. Až později ale zjistil, že to nebyla vhodná volba. Aby se uživil, začal prodávat marihuanu. Říká, že ho to uživí, ale není to ideální: „*Není to dobrý.*”

Také U9 se živí prodejem marihuany, někdy také prodává telefony. Záleží prý na tom, co má zrovna k dispozici. Dodává ale, že to dělat nechce. Když jsem se ho ptal, *zda využívá služeb v některých neziskových organizacích*, odpověděl: „*Neříkáme si o pomoc, staráme se o sebe sami.*”

Ptal jsem se také U6, *jestli on nebo jeho kamarádi nemají problém, s policií, když prodávají marihuanu poměrně nápadným způsobem přímo v centru města*. Odpovídal, že ne: „*Žádný problém s policií.*“ U2 měl opačný názor: „*Policie mlátí, jsou to rasisti.*“

8.2.4 Pracovní vykořisťování

První účastník uvedl, že si našel práci jako barman v anarchistické čtvrti Exarchia, ale vydržel tam jen 2 dny kvůli tomu, že mu platili méně, než se dohodli. Říká, že je to možná tím, že je uprchlík: „*Zkoušel jsem pracovat na baru v Exarchii. Jako barman. Dva dny. Ale problém – platili mi málo. Řekli mi, že dostanu 30 euro a dali mi 15. Zeptal jsem se proč, oni odpověděli, ‘neměli jsme lidi, takže nemáme peníze’. Zkusil jsem dva dny. Protože ok, jsem uprchlík. Nevím, jestli to bylo kvůli tomu, že jsem uprchlík. Možná. Já nevím.*“

Shrnutí

Vzhledem k tomu, že můj výzkumný vzorek obsahuje jen minimum legálně pracujících jedinců, lze spíše sledovat strategie těch, kteří si vydělávají peníze „za hranou zákona“. S ohledem na to, že tito účastníci nemají zajištěno odpovídající bydlení a dali by se v rámci výzkumu považovat za jedny z nejohroženějších, paradoxně skoro vůbec nevyužívají dostupných služeb neziskových organizací. Spoléhají totiž hlavně na sebe a ostatním nevěří. Zmínka jednoho z účastníků se týkala také pracovního vykořisťování. Vzhledem k nezaměstnanosti většiny účastníků, to byl poměrně ojedinělý případ, pokud pominu prodej marihuany některými jedinci. Jestli je k prodeji této návykové látky někdo zneužívá, jsem nezjistil.

8.3 Nejpálčivější problémy

Pokud chceme porozumět dalším strategiím, které žadatelé o azyl volí, je nezbytné zabývat se také problémy, s kterými se setkávají. Vybrat nejpálčivější problémy, se kterými se potýkají účastníci tohoto výzkumu není jednoduchým úkolem. Z jejich výpovědí vyplývá, že se setkávají s celou řadou různých překážek. Za nejnaléhavější tedy budu považovat ty problémy, které jsou zmiňovány opakovaně a které mají dopad na vícero oblastí života žadatelů o azyl v Athénách. Problematika zaměstnání, která jistě patří k jednomu z nejpálčivějších problémů, byla vzhledem k její šíři a náležitosti k jedné z výzkumných otázek, přiblížena v předchozí kapitole.

Pro úplnost zmíním problematické oblasti, které se ve výpovědích objevovaly. Pokud je seřadím od nejvyšší četnosti, byly uváděny zejména tyto oblasti: zaměstnání, legální pobyt a doklady, jazyk, psychické problémy, zdraví, peníze, bydlení, přístup společnosti, málo sociálních interakcí, nedostatek pomoci.

8.3.1 Legální pobyt a doklady

Výzkumný vzorek tvoří žadatelé o azyl, jež jsou držiteli dokladu žadatele o azyl a jiné doklady většinou nemají. Tento status ale není dle výpovědí některých účastníků výzkumu zárukou zabezpečení a za hlavní problém, který s doklady souvisí uvádí hledání zaměstnání. Jejich dosavadní status považují za bariéru. Často také hovořili o tom, že je v Řecku těžké dostat při dlouhodobém pobytu občanství a pas.

U5 o azyl sice požádal, ale jeho pohovor v kanceláři *Asylum service*, ho teprve čekal, nacházel se tedy v poněkud patové situaci. K dokumentům se vyjadřoval: „*Máš papíry, máš práci, nemáš papíry, žádná práce. Spousta problémů. Itálie je dobrá. Itálie, Španělsko, Německo – dobrý. Papíry, všechno. Je to dobrý.*“ Vycházel přitom z informací od jeho kamarádů, kteří pobývají v těchto zemích. Popisoval také situaci, kdy se byl ucházet o zaměstnání: „*Zkoušel jsem hotel. Šel jsem tam a zeptal se ‚Máte práci?‘ ‘Ale když nemáš papíry, ani víza... Nic‘ a dodává: ‚Jsi ztracen.‘ Ptám se tedy, dokud nemá člověk doklady, resp. status uprchlíka..., sám dodá: ‚Nepracuješ.‘ Doklady tedy považuje za velkou bariéru: ‚Kdybych měl papíry, tak je všechno OK.‘*”

Účastníkům jsem se také ptal na tzv. *zázračnou otázku*, tedy ***kdyby mohli změnit pouze jednu věc, co by to bylo.*** Tímto způsobem jsem chtěl zjistit, co je opravdu jejich největším problémem.

U4 odpověděl: „*Kdybych mohl změnit jednu věc, změnil bych moje občanství. Bezpečná země, jejíž občané mají šanci ukončit vzdělání v jejich zemi.*“

U3 na otázku, **co by změnil** odpověděl: „*Nejdřív, bych chtěl, aby řecká vláda dala doklady všem těmhle lidem (ukazuje na lidi kolem nás v parku), když ne, ať je nechá jít do jiný země.*“ Dále říkal, že by chtěl v Řecku zůstat, ale: „*Řecká vláda, mi nedá občanství. Je to velkej problém. Můj kamarád tu žije 10 let a občanství nedostal. A teď mám 8 měsíců po interview (v Asylum Service) a já jdu na další interview, pokud bude dobrý, pokud mi dají kartu (o přiznání mezinárodní ochrany) zůstanu tady, pokud ne, pojedou do jiné země.*“ Přiblížil také, o jakou zemi by případně šlo a z jakého důvodu: „*Rumunsko, protože sice nemají peníze, ani práci, ale dávají pas za 2 roky. Portugalsko 2roky / rok. A Itálie – za 6 měsíců papíry, za 5-6 let pas. Ale Řecko – ani papíry, ani pas.*“ Vidím tedy paralelu s výpovědí U5.

U2 na stejnou otázku reagoval: „*Já, potřebuju samozřejmě papíry, lásku, peníze, bezpečí. A reconnaissance¹². To, že nebudu měnit život kvůli tobě.*“

K dokladům žadatele o azyl se vyjadřoval i U2. Na otázku, **zda má doklady** odpovídal: „*Mám jenom papír... Požádal jsem o politický důvod. Čekám 2 roky na jedno rozhodnutí. Možná budu čekat dlouhou dobu. Možná jednoho dne, možná nikdy. Mám hodně kamarádů, čekající 7 let, 10 let. Mám jenom papír na to, abych mohl zůstat v Řecku.*“ Ptám se, jestli je to bílá karta žadatele o azyl: „*Jo, je to jako toaletní papír. Každých 6 měsíců si jí musím jít obnovit na Katechaki¹³.*“

U3 ohledně žádosti o azyl zmínil: „*Když mě pustili z vězení, dostal jsem bílou kartu¹⁴, po 6 měsících – interview ve městě Thessaloniki a potom jsem dostal novou kartu na 8 měsíců. Potom jsem musel přijít na interview znovu.*“ U3 byl dle jeho slov vězněn 6 měsíců za překročení hranic. Šlo nejspíše o detenční zařízení, která jsou využívána pro zadržení jedinců, kteří překročí hranice bez platných dokladů (Kantouris, 2016 [online]).

8.3.2 Jazyk

Jazyk může působit jako bariéra v nalezení, resp. vykonávání povolání. Na otázku, „**Ptali se rodiče někde na práci?**“ odpovídá U4: „*Ne, protože můj táta neumí anglicky ani řecky, takže je to hodně těžký najít práci.*“ Sám se dle jeho slov ucházel o práci u OSN, na pozici překladatele,

¹² Reconnaissance – uznání (fr.)

¹³ sídlo Asylum service

¹⁴ Skládací bílá karta Žadatele o azyl.

protože jeho angličtina byla na velmi dobré úrovni, ale vzhledem k jeho věku - 15 let, to nebylo možné.

Problém s jazyky uvádí i U1: „*Nemám práci, protože mám problém s jazykem. Angličtina je problém i řečtina je problém.*“ Najít práci tedy nemůže i přesto, že má titul inženýra v potravinářství na univerzitě Antalya.

Také U11, který se na práci zkoušel ptát na různých místech, ale nikdy nic nesehnal, právě kvůli jazyku. U5 na otázku, *jestli si myslí, že je možné najít práci i bez znalosti řeckého jazyka* odpovídá, že ne. Sám prý mluví řecky jen velmi málo.

Jazyk, jako omezující faktor ve výkonu práce zmiňuje U3 „*Řečtině rozumím, ale v hotelu potřebují dobrou znalost, já mluvím jenom trochu.*“

Jazykových kurzů, jež provozují některé neziskové organizace, využívají jen někteří jedinci. U1 říkal, že by se rád naučil řečtinu: „*Ne teď, ale chtěl bych.*“ Zkusil již jeden jazykový kurz, který mu ale nevyhovoval. Důvodem bylo to, že jeho úroveň řečtiny je skoro nulová a ostatní členové skupiny již ovládali jisté základy. Lektor mu údajně řekl: „*Ne, ty nemluviš, a to je problém, potřebuješ se zlepšit, abys mohl pokračovat.*“ S kurzem tedy skončil.

U3 se chce také naučit řečtinu: „*Ano, hodně. Ale já mluvím hodně málo a moje přítelkyně mluví moc. Je to těžký.*“ Zda momentálně dochází na nějaký jazykový kurz reaguje podobně jako U1: „*Nechodím, ale chci.*“

Studovat řečtinu chce také U5, ale i to je dle jeho výpovědi problém: „*Chtěl bych studovat, mám studium rád, ano. Ale je problém se školou. Ale studuju rád.*“

Dvě strategie má U4, který se nechce učit řečtinu, protože: „*Nechci tady zůstat.*“ ale doplňuje, že pokud mu nebude umožněno odjet do Německa, kam bych s rodinou chtěli: „*Začnu se učit řečtinu a půjdu na univerzitu. Víím že to trvá dlouho.*“ V době rozhovoru se jazykového kurzu účastnil a mluvil o jeho náročnosti: „*Chodím na kurzy řečtiny, ale je to opravdu těžký.*“

Podobný názor měla také U12, která s rodinou pojedje do Německa. Proto se učit řečtinu nechce. Studium chce začít až v Německu, kde by ráda studovala práva. Prozatím se sama učí angličtinu. Do Německa pojedje také U13, který prozatím navštěvuje řeckou školu.

O angličtině, jako o mezinárodním jazyku, kterým je jednodušší komunikovat hovoří U1: „*První jazyk, který se chci naučit, je angličtina, protože je mezinárodní. Možná někde pojedou a*

pokud se budu učit jenom řečtinu, tak to bude problém. Angličtina – Je jednodušší bavit se s ostatními lidmi.“ V podobném duchu se nese i myšlenka U4 „*Mluvíme anglicky, proto teď spolu můžeme mluvit.*“

8.3.3 Zdraví

Společným rysem odpovědí, týkajících se zdraví, bych označil finance. U1 zmiňuje svůj problém se zuby, na jehož komplexní řešení nemá dostatek peněz. Základní ošetření je sice zdarma, ale do nákladnějších výkonů se dentistům dle U1 nechce: „*Mám problémy se zuby, tak jsem šel k zubaři a on řekl, že musím jít k soukromému lékaři, a to je drahé a na to nemám peníze. Chci jít k doktorovi, ale mám problém s jazykem a penězi. Ano, šel jsem taky do nemocnice, tam řekli 2-3 eura ok, není problém, ale když je to závažnější, potom je to dražší. Když zubař uvidí, že jsou to 3 zuby, je to problém. Půjdu za soukromým doktorem a on mi řekne kolik to bude stát.*“ U1 se tím dostává do dilematické situace: „*Takže si můžu vybrat, jestli zaplatím nájem, nebo si nechám spravit zuby. Takže používám ouzo + bavlnu.*“

Jedním z důvodů, proč přišla rodina U4 do Evropy, je nedostatek financí na matčinu operaci. „*Taky moje máma má problém s bolestí krku. Bydleli jsme v Íránu a doktor jí řekl, že to potřebuje operaci, ale na to jsme neměli peníze, tak jsme se rozhodli přesunout do Evropy.*“ Zeptal jsem se ho, ***jestli si tedy myslí, že v Evropě peníze na operaci seženou***, U4 odpovídal: „*To si nemyslím.*“ Zdravotní péče tedy může být také jedním z tzv. pull faktorů. Tedy faktorů, které přitahují jedince do nové země (Rozvojovka, migrace a rozvoj [online]).

Ptal jsem se také U3, zda může jít do nemocnice, když má nějaký zdravotní problém, odpovídá, že ano, že základní péči kryje AMKA. Ohledně financí doplnil: „*Poprvé, když jsem šel do nemocnice, vzali si 100 euro za testy, všechno bylo čistý.*“ uzavírá.

Problémem při využívání zdravotní péče mohou být také doklady, míní U5: „*Bez papírů máš hodně problémů, zůstaneš doma, bez léků.*“

8.3.4 Psychické problémy

Tyto obtíže popisovalo několik účastníků výzkumu. U1 zmínil, že jeho největší problém, je sehnat práci a že to ovlivňuje mimo jiné, i jeho psychiku: „*Práce! Najít práci, problémy s tělem, psychologické problémy. Dlouhý čas, 6 měsíců, můžu jenom přemýšlet, číst knihu.*“ Dodal také, že je ve stresu: „*Možná kdybych pracoval, necítil bych se tak vystresovaně. Nevím. Možná dělání*

karikatur. *V noci mám problémy, tak dělám karikatury.*“ U1 je totiž karikaturista, což byl také jeden z důvodů, proč byl v Turecku pronásledován.

U9 na otázku po jeho pocitech reaguje: *„Situace je špatná“* a doplňuje, že se cítí být stresován. Na otázku, zda pocítuje například strach, vzhledem k tomu, že žije na ulici odpovídá: *„Necítím strach, spíš nudu.“* Pozitivní pocity mu nepřináší povrchní věci, *„jako třeba fotbal“*, ale hlavně to, že se o sebe postará a vědomí, že pracuje sám na sobě.

Určitou frustraci popisuje i U12, která zmiňuje, že jsou v Řecku hrozně dlouho: *„Když jsme přijeli, bylo mi 14, teď je mi 17. Chci studovat, ne jenom sedět v pokoji.“* Proto alespoň začala docházet na kurzy angličtiny.

O něco pozitivnější názor měl U4, který tvrdil: *„Cítím se teď líp, protože vím, že i kdybych nemohl jít do jiné země, můžu zůstat v Evropě, protože jsme byli identifikováni jako zranitelná skupina. Nemůžou nás deportovat zpátky do Afghánistánu.“*

Trochu jiný problém, který bych také zařadil do kategorie psychických, popisoval U6. Byla to odpověď na již zmíněnou otázku, ***kdyby mohl změnit jedinou věc, která by změnila jeho situaci, co by to bylo***, odpověděl, že jeho hlava moc nefunguje a že si špatně pamatuje. Přesnou příčinu mi nebyl schopen popsat, resp. jsme si neporozuměli.

8.3.5 Vnímání pomoci od státu

Již první účastník zmiňoval, že mu nepřijde, že by mu Řecko, nějakým způsobem pomáhalo: *„A řecký statut – žádná pomoc.“* Pro upřesnění jsem se ptal, jestli mluví o řeckém státu: *„Jo, žádná práce, žádná pomoc.“* Dokonce mluvil o tom, že pokud si do pár měsíců nenajde práci, možná pojedou zpět do Turecka i přesto, že mu tam hrozí vězení. Dle jeho slov tu nemá příležitosti: *„Ano, možná půjdu do vězení, ale uvidím svoji rodinu, a budu moct mluvit turecky. Ve vězení ok, žádnéj problém. Rvačky každý den, protože jsou to fašisti. Ale uvidím svou rodinu. Tady nemám možnosti.“*

U6 také nevidí podporu ze strany státu: *„Oni nám tu nepomáhaj.“*

U7 se svou situací také nebyl spokojen, na otázku, jak se mu žije v Athénách, odpovídal: *„Není to dobrý, žádná práce“*, na druhou stranu ale tvrdil, že je v Athénách lépe, než v uprchlickém táboře Ioannina, kde strávil 6 měsíců.

U3 komentoval pomoc v negativní konotaci: „*Když jsem sem přišel, šel jsem do vězení – 3 měsíce. Potom mě pustili, žádná pomoc. Ani na listek. Policie řekla: ‚Pokud nemáš listek, můžeš sedět tady‘.*“

U2 popisuje kontext pomoci takto: „*Jsem tu 2 roky, jenom čekám. V ostatních zemích máš ochranu. Řecko nedává peníze, nedá bydlení, nedá školu. Nic. Jsi tu sám.*“

U9 někdy využívá služeb NNO, ale říká, že „*to není skutečná změna.*“ Ohledně další pomoci zmiňoval bydlení: „*Ať nám zařídí aspoň to bydlení, s tím už se pak dá něco dělat.*“ Zamýšlí se také: „*K čemu je život jako je tohle..., k ničemu.*“

8.3.6 Shrnutí

Za jeden z největších problémů a omezení pokládají účastníci zejména absenci svých dokladů. Karta žadatele o azyl dle jejich vyjádření, není moc hodnotná a bez dokladů je těžké se zaměstnat. Dlouhé čekací lhůty na vyřízení jejich žádosti je udržují v nejistotě, z toho důvodu někteří zvažují přesun do jiné země EU.

Jazyk je v odpovědích účastníků tohoto výzkumu pokládán za bariéru, jindy je naučení jazyka bráno jako cíl. Výpovědi se týkaly jak řeckého, tak anglického jazyka. Anglický jazyk měl u mnohých účastníků přednost před řeckým, vzhledem k jeho mezinárodnímu charakteru a k faktu, že někteří jedinci v Řecku nadále zůstat nebudou. Sice nevědí kdy, ale budou relokováni do jiné členské země EU.

Zdravotní problémy popisoval jen menší počet účastníků. Výpovědi ohledně této oblasti se týkaly zejména nedostupnosti některých zdravotních výkonů, z důvodu velké finanční náročnosti.

Častěji zmiňované byly psychické problémy. Jako následky momentální situace účastníků, byly popisovány stresové stavy a nuda, resp. frustrace z nedostatku aktivit. Objevily se ale také i pozitivní mínění. Dány byly hlavně faktem, že se jedinec nachází v bezpečné zemi a s největší pravděpodobností se nebudou muset s rodinou vracet zpět do své země původu, kterou považují za nebezpečnou. Podmínky v Athénách, byly hodnoceny kladně v porovnání s uprchlickými tábory na řeckých ostrovech a v Turecku.

Pomoc od státu je dle odpovědí, obecně vnímána negativně. Účastníci necítí podporu ze strany této instituce a opět odkazují na dlouhé čekací doby a nezaměstnanost.

8.4 Další strategie

V následující kapitole zmíním ostatní strategie účastníků tohoto výzkumu. Jsou to další často zmiňované strategie, které nejsou součástí výzkumných otázek, ale vzhledem k naplnění cíle této práce je důležité je zmínit.

8.4.1 Využívání neziskových organizací

Z výpovědí účastníků lze usuzovat, že většina jedinců, s kterými jsem vedl rozhovor, ví o službách poskytovaných NGO a INGO. Těchto služeb ale využívá jen menší část účastníků.

První účastník říká, že zná množství organizací, ale že od nich nemá žádné peníze, připisuje to tomu, že nemá rodinu“ „Říkají, ‘žádná rodina, žádné peníze’, jedině možná jídlo.” Cash card sice má, ale žádné peníze mu na ní nepřichází. „Jo mám, ale žádný peníze. Čekám, čekám, čekám. A pracovníci problém. Žádný překladatel, jenom angličtina.” Naráží na situaci, kdy nebyl k dispozici překladatel.

Nespokojenost s čekáním popisuje i U2 při otázce, *zda vyzkoušel některé NGO*: „Já nevím. Dobře ok. Pro mě je to stejnej s**t. Jdu do organizace, říkají mi, jdi za právníkem. Ok jdu za právníkem, čekám... Jiná organizace – čekám. Je to stejný. Čekat, čekat, čekat. Moje jméno je ‘Mr. Wait’.” Také zmiňuje, že do Exarchie přináší lidé jídlo a dodává, že se nejedná o neziskové organizace: „Ne z organizací, nebo NGO.”

Opačnou zkušenost má U3, s kterým jsem se bavil v parku mimo čtvrt' Exarchie: „Ve 4 hodiny přichází organizace s jídlem, Jiný den sem přichází jiná organizace, taky na druhou stranu parku chodí organizace a ti dávají čaj a croissant. A na Omonii a Victorii¹⁵ je každý den jedna organizace.“ Momentálně tyto služby nevyužívá, protože: „Nemám problém s penězi.” Jak jsem již zmiňoval výše, sám někdy pozve ostatní na jídlo.

O neziskových organizacích v Athénách tedy ví většina účastníků výzkumu, nevyužívají je účastníci: U1-3, 6 a 8. U5 o organizacích vůbec neví, tudíž jich nevyužívá. Služeb UNHCR, zejména zajištění ubytování, nebo finanční pomoci ve formě Cash card využívají účastníci: 4,7,9-13.

¹⁵ Omonia a Victoria jsou náměstí v centru města.

Podobné odpovědi ohledně neziskových organizací jsem zaregistroval u dvou účastníků, U2 a U9. Odpovědi se shodovali v tom, že jim organizace poskytnou třeba potraviny, ale to prý není skutečná změna. „*Potřebuji víc než jen jídlo.*“ Pouze jídlo je prý nespasí: „*Potřebujeme, aby nás lidi brali jako lidský bytosti.*“ Jak již jsem zmiňoval výše, U9 je hrdý na to, že se o sebe dokáže postarat sám. U2 vyslovil podobnou myšlenku: „*Vidim to líp, protože to dělám já. Nechodím koukat, kdo by mi pomohl. Jsem na ulici Spim na ulici. Vítej...*“ Tito dva účastníci mají společné to, že bydlí ve squatu, resp. na ulici, že se většinu času zdržují v oblasti Exarchie. Oba se živí prodejem marihuany. U9 nevidí neziskové organizace moc pozitivně a vždy když o nich hovoří, má na tváři úsměv.

8.4.2 Další možnosti příjmu

Jedním ze způsobů, jak se dostat k financím, je pomoc od rodinných příslušníků. V rozhovorech tento způsob zazněl u 3 účastníků. Prvnímu účastníkovi posílala rodina peníze po dobu prvních dvou měsíců, kdy pobýval v Athénách, stejně tak poslední dva měsíce: „*Ano, na začátku – 2 měsíce. A prodal jsem motorku v Turecku. A přestěhoval jsem se. 4 měsíce žádnéj problem, ale poslední 2 měsíce - problém, takže mi moje Rodina posílá peníze.*”

Prodej majetku a následný transfer peněz popisoval i U3: „*Byl jsem 3 měsíce ve vězení, potom jsem zavolal mé rodině do Pákistánu, aby mi poslali nějaký peníze, abych mohl přijít sem (do Athén). Jeden měsíc, druhý, třetí, žádná práce, nic.*“ V další odpovědi doplnil: „*Ale mí rodiče prodali nějaký zlato a poslali mi 200, 300 euro.*”

Opačný tok peněz, tedy z Řecka do Pákistánu zmiňuje U5. Jemu poslal peníze na cestu do Řecka jeho otec, který v Athénách pracuje. Na otázku, „*Kde si vzal peníze na cestu?*“, odpovídal: „*Na bankovní účet, od táty.*“

Další možností získání finančních prostředků na zajištění základních potřeb, je Cash card programme. Tohoto programu využívalo 7 účastníků mého výzkumu. U1 tuto kartu má, ale nechodí mu na ní žádné peníze. V podobné situaci je i U13, který říkal, že mu dosud od UNHCR peníze chodily, ale teď to skončilo. Důvod nezná.

Naopak U12 vypověděla, že jim množství přerozdělovaných peněz zvýší kvůli tomu, že v uprchlickém táboře, kde dosud žijí, přestanou vydávat jídlo. Budou si ho tedy muset z peněz, obdržených od UNHCR obstarat sami.

U7 vypověděl, že od UNHCR dostává 140€ na měsíc a zároveň bydlí s dalšími 4 kamarády v bytě také od této organizace. U9 dostává na kartu každý měsíc 90€ a ačkoliv je mu 17 let, tedy je nezletilým, nemá zajištěné ubytování. Proč tomu tak je, se mi zjistit nepodařilo.

U 10 a 11, spolu se zbytkem rodiny, která čítá 7 členů, dostávají údajně 500€ měsíčně a také bydlí v bytě zajištěným UNHCR. Podobně potom U12, která peníze dostává společně s její rodinou.

8.4.3 Cesta do jiné země

Za možnost, jak vyřešit svou momentální životní situaci, považuje většina účastníků výzkumu cestu do jiné země. Konkrétně tyto země můžeme rozdělit na 2 skupiny. První z nich je Německo, které je zmiňováno nejčastěji, následuje Francie, Švýcarsko, Itálie a Rumunsko. Německo bylo zmíněno v mnoha případech jako země, kde je možné najít lepší životní podmínky, práci, nebo vzdělání. V některých případech tam mají také účastníci své rodinné příslušníky. Za druhou skupinu lze paradoxně označit země původu žadatelů o azyl. Nutno dodat, že tato varianta byla zmiňována jako potenciální možnost v dlouhodobém horizontu a za předpokladu, že země bude bezpečná.

Cesta do Německa byla povětšinou zmiňována jako věc, která jedincům i skupinám přináší naději a která se zdá být pozitivním krokem do budoucna. U1 popisoval svou strategii následovně: *„Nejdřív Řecko, ale pokud nebudu mít práci a jestli dostanu řecký pas, možná pojedou do Německa, Francie, Švýcarska. Zatím nevím.“* Porovnává také Německo s Řeckem: *„Ale nemám rád tamní lidi, protože jsou studený. Mám rád Athény, je to tu podobnější Turecku.“*

U2 zmínil Německo, jen jako prostou variantu: *„Možná zítra prostě pojedou do Německa.“* a dodal, že o relokaci ani nežádal, že chce jen cestovat.

U4 zase bere cestu do Německa, jako možnost ke studiu chemie, což je jeho sen: *„Nechci tady zůstat, chtěl bych jet do Německa. Protože tam mají hodně známých univerzit. Nejlepší na studium chemie.“*

Také U10 a 11 chtějí do Německa, kde je již delší dobu jejich syn, resp. bratr. U12 disponuje informací, že bude i s rodinou do Německa relokována, neví ovšem kdy. Svou budoucnost tam, chce započít studiem. Bližší časové ohraničení ohledně odjezdu do této země nemá ani U13.

8.4.4 Návrat do země původu

Jako možnou strategii teoreticky zvažoval U1 i návrat domů, a to i přesto, že by mu hrozilo vězení: „*Ale možná za 3 měsíce, když nebudu mít práci, možná se vrátím do Turecka.*“

Návrat domů zmiňovali v dlouhodobém horizontu také další dva účastníci. U4 odpovídal kladně na otázku, jestli by se vrátil do Afghánistánu v případě, že by se tato země stala znovu bezpečnou. Někdy v budoucnu by se do Sýrie nejspíše vrátil také U8, momentálně chce žít se svou rodinou v Řecku.

8.4.5 Zajištění ubytování

Téma ubytování jsem již zmiňoval ve vztahu k UNHCR, jež některým účastníkům výzkumu zajišťuje bydlení. Konkrétně jde o účastníky 4, 7, 10 a 11.

Další možností je potom sdílení bytu. Tímto způsobem si zabezpečuje střechu nad hlavou 5 účastníků. U1 sdílí byt se svou řeckou přítelkyní, na náklady bydlení se skládají. U3 prozatím bydlí se svými třemi kamarády, ale v dohledné době se chce také sestěhovat se svou přítelkyní. U6 a 8 také sdílí byt s dalšími osobami. U5 bydlí u svého otce.

U2 bydlí ve squatu, spolu se svým kamarádem z Maroka. Obývají jeden pokoj, který zároveň slouží jako nahrávací studio, které je plně funkční. Nahrávají spolu totiž rapové skladby. Podobnou strategii má také U9, ten dle jeho výpovědi přespává různě: ve squatech, na ulici, u kamarádů – dle možností. Přitom další účastníci v jeho věku – 17 let, mají jako nezletilí zajištěno ubytování od UNHCR. K důvodu jeho rozhodnutí, proč je na ulici jsme se nedostali, ale může to souviset s jeho výrokem: „*že se o sebe postará sám a že si o pomoc neříká.*“

Jediným účastníkem, resp. účastnicí, která bydlí v uprchlickém táboře je U12. Obývá spolu se svou rodinou polovinu kontejneru v táboře *Eleonas* v Athénách. Tento tábor spravuje *Ministry of Migration Policy* (UNHCR, Site profiles [online]).

U13 bydlí v bytě zajištěném španělskou neziskovou organizací *Sos Refugiados En Red*.

8.4.6 Okrajové strategie

Dále zmíním další možné strategie, které účastníci výzkumu nevyužívají, ale byly v průběhu rozhovorů zmíněny v tom smyslu, že o podobných praktikách vědí. Netýkají se tedy až na výjimky, bezprostředně přímo jedinců, s kterými jsem prováděl interview. Tyto informace slouží jen pro

dokreslení kontextu situace v řecké metropoli. Některé z nich, lze také brát jako možné ohrožení určitých skupin žadatelů o azyl, například již zmiňovaných nedoprovázených nezletilých.

Viditelným úkazem v ulicích Athén je žebrání, U1 reagoval tvrzením, že on, ani nikdo z jeho kamarádů nežebrá a dodal, že tento způsob získávání financí mu přijde příliš jednoduchý: „*Ne to je jednoduchý, příliš jednoduchý.*“ Se stejným účastníkem jsme se také bavili o možném prodeji jeho tvorby, karikaturách. Údajně již kontaktoval místní noviny, které měli zájem, peníze však nikoliv: „*Řekli ok, ale ať čekám. Ale mají problem s penězi. Dokonce i pro editora, fotografa, mají málo peněz. Byly to nějaký řecký noviny.*“ Tato strategie byla velmi ojedinělá.

V ulicích Athén se dají na ulici koupit různé druhy věcí, jejich okruhy naznačím zmínkami od účastníků výzkumu. V průběhu rozhovoru s U6, k nám přistoupil jedinec z místní party, operující na náměstí Omonia a nabízel účastníkovi, s kterým jsem dělal interview nové značkové tenisky, U6 odmítl a říkal: „*Ty jsou kradené.*“

O prodeji marihuany i tvrdších drog jsme se bavili s U3: „*To jsou Alžířani, Arabové, Maročani, Iráčani, jejich ,business‘.*“ Zajímalo mě, zda prodávají i něco jiného než marihuanu: „*Já nevím, všechno dohromady* (směje se).“

Prodej další komodity – cestovních dokladů, popisuje U4: „*Myslím, že je tu spousta překupníků*“ ptal jsem se ho s **čím**. Na to odpověděl jednoduše: „*Pasy.*“

Dalšími předměty jsou potom mobilní telefony. U5 zmínil, že někteří jedinci prodávají telefony z Číny turistům.

Tyto poznatky jsou velice marginální a slouží jako ukázka toho, že strategie, které volí účastníci tohoto výzkumu, jistě nejsou vyčerpávajícím výčtem všech strategií možných. Navíc jejich výpovědi by bylo nutno ověřit, to by ale bylo nad rámec této práce.

9 Shrnutí výsledků a diskuze

Cílem této práce, bylo pomocí kvalitativního výzkumu zjistit, jakým způsobem si žadatelé o azyl v Athénách zajišťují základní potřeby a jaké volí strategie pro zvládnání jejich situace.

Výzkumné otázky byly stanoveny takto:

- V1: Nakolik v Athénách fungují neformální sociální sítě, v rámci kterých, jsou žadatelé o azyl solidární?
- V2: Jak vnímají účastníci výzkumu možnosti legálního zaměstnání v Athénách?
- V3: Které problémy považují žadatelé o azyl za nejpálčivější, vzhledem ke své situaci?

Cíl této práce jsem naplnil tím, že jsem provedl kvalitativní výzkum v řecké metropoli Athénách a zjistil, jakým způsobem zajišťují tamní Žadatelé o azyl své potřeby a jaké strategie k tomu volí. Dle metod uvedených ve výzkumné části této práce, jsem pomocí rozhovorů sbíral data od jedinců ve výzkumném vzorku a následně je analyzoval. Získaná data týkající se způsobů zajišťování základních potřeb a strategií pro zvládnutí jejich situace jsem rozdělil do hlavních kapitol, které odpovídají na výzkumné otázky této práce a ostatní strategie mají vlastní kapitolu. Stanovení výzkumných otázek, předcházela rešerše literatury a čerpání informací z ní. Jistý podíl lze připsat také tomu, že jsem se skupinou migrantů, uprchlíků a žadatelů o azyl trávil poměrně dost času během studijní praxe. Vnímám tedy některé jejich strategie a problémy již tehdy. Výzkumné otázky se tedy věnují oblastem neformálních sociálních sítí žadatelů o azyl, jejich nejpálčivějších problémů a oblasti legálního zaměstnávání. Podrobné výpovědi účastníků uvádím v kapitole *Zjištění*. Odpovědi na výzkumné otázky uvádím níže.

9.1 V1: Nakolik v Athénách fungují neformální sociální sítě, v rámci kterých, jsou žadatelé o azyl solidární?

Z výpovědí účastníků vyplývá, že neformální sítě v Athénách fungují. Tvoří se přirozenou cestou tam, kde dochází k sociální interakci. Nejzákladnější jednotkou je rodina, tu ale většina účastníků v Athénách nemá, proto byla zmiňována zejména solidarita mezi kamarády, resp. známými. Ti si pomáhají zejména sdílením potravin, menšími obnosy peněz, případně s krátkodobým ubytováním.

Sdílení zdrojů uvádí i výzkum Oxfamu v Libanonu (2015 [online]), jako běžnou strategii uprchlíků, která souvisí jak se vzájemnou solidaritou, tak s pocitem sounáležitosti mezi uprchlíky. V tomto ohledu vidím paralelu s většinou respondentů mého výzkumu v Athénách, kteří sdílení zdrojů zmiňovali jako nástroj pomoci, v rámci sítí mezi svými kamarády. Rozdíl mezi těmito

dvěma výzkumy spatřuji v tom, že sítě v Athénách byly více *mezinárodní*. Dle výpovědí některých účastníků, měli přátele z mnoha zemí, nejen příslušníky ze stejné země původu, nebo stejné etnické skupiny.

Ne všichni účastníci výzkumu, ale v těchto sítích spolupracují. V rámci výzkumného vzorku jsem se setkal s názorem, že tyto sítě v Athénách nefungují. Myslí si to jeden z účastníků, který prodává marihuanu v centru města. Dle jeho slov, se o sebe každý stará sám a nikdo nikomu nepomáhá. Podobný názor zastávali i další dva účastníci, kteří se také živí touto činností. Ti si o pomoc neříkají a jejich názory na solidaritu jsou vesměs negativní, a to jak vzhledem k neformální pomoci, tak k pomoci poskytované neziskovými organizacemi, nebo státem. Na pomoc od státu bylo pohlíženo negativně i od většiny dalších účastníků výzkumu.

Neformální sociální sítě se tvoří zejména tam, kde účastníci tráví svůj čas. Souvisí také s místem ubytování účastníků. Neformální sítě tedy můžeme sledovat v různých podmínkách: ve squatu, v bytech (zajišťovaných UNHCR nebo samostatně), v uprchlickém táboře, nebo na ulici.

9.2 V2: Jak vnímají účastníci výzkumu možnosti legálního zaměstnání v Athénách?

Z výpovědí účastníků tohoto výzkumu ohledně zaměstnání vyplývá, že najít legální zaměstnání je problematické. Jako překážky účastníci rozhovorů uváděli zejména jazykovou bariéru, samotnou ekonomickou situaci Řecka, nebo také přístup vlády. Jen jeden účastník si placenou práci našel sám. S hledáním pracovního uplatnění mohou pomoci sociální sítě, v kterých se žadatelé o azyl pohybují. Jako například v případě U3, kterému k nalezení zaměstnání pomohla jeho přítelkyně (řecké národnosti) a kamarád. V rámci rozhovorů jsem se setkal pouze se dvěma jedinci, kteří legálně pracovali. Jejich společným rysem se dá charakterizovat to, že tyto účastníci jsou zaměstnání na pozici, kde se dá obstát i s omezenou znalostí řečtiny. Někteří jedinci se při problémech s nalezením legálního zaměstnání uchylují k nelegální činnosti, zejména k prodeji marihuany. S touto strategií ale spokojeni nejsou. Názor, že v Athénách není práce, bych se nebál označit za všeobecný napříč účastníky tohoto výzkumu, zmínila ho totiž většina účastníků, včetně těch, kteří pracují. Dalším zjištěním v rámci výzkumného vzorku, který jsem zkoumal je to, že nelegální práci se živí více účastníků (3), než prací legální (2). Ostatní účastníci byli odkázáni na jiné strategie zabezpečení základních potřeb, zejména příjem od UNHCR, sdílení zdrojů se svými

blízkými, zasilání peněz od rodinných příslušníků ze zahraničí, nebo pomoc od nevládních neziskových organizací.

O vykořisťování se zmínil jen jeden účastník, jednalo se o práci v baru a zkušenost byla krátkodobá. S přihlédnutím k faktu, že mnozí žadatelé o azyl nepracují, hrozí některým z nich zneužívání od třetích osob k prodeji drog. Jako příklad mohou posloužit účastníci výzkumu, s kterými jsem vedl interview. Ti uváděli prodej marihuany jako svou strategii k zabezpečení financí na své základní potřeby. Příklon k této strategii v jejich případě reagoval na pocit, že jim nikdo systematicky nepomáhá, a proto se musí začít starat sami. Pokud vezmu v potaz některé výpovědi účastníků o Řecku „*které jim nepomáhá*“, můžeme říci, že ekonomická situace Řecka v určitých případech přispívá k nelegálnímu zaměstnávání. O tom se zmiňuje i Evropská komise (European Commission, Labour market integration [online]).

Jestli jsou tito jedinci k prodeji látky nuceni, nebo je to jen reakce na jejich nepříznivou životní situaci, se mi zjistit nepodařilo. Dle Wisnera (2004), jednání jedinců vedoucí k zabezpečení svého živobytí a dosažení svých cílů může být ovlivněno jejich sociálními hodnotami, zároveň také věkem, pohlavím, etnicitou, ekonomickou třídou. V těchto ohledech jsem totiž u prodejců marihuany viděl podobnosti – mladší muži, původem z Afghánistánu, nebo Sýrie, hovořící o potřebě zajištění financí. Počet účastníků byl ale natolik malý, že z těchto zjištění nelze vyvozovat závěry. Tato problematika by si dle mého názoru zasloužila další, podrobnější výzkum.

9.3 V3: Které problémy považují žadatelé o azyl za nejpalcivější, vzhledem ke své situaci?

Velmi často zmiňovaným problémem byly doklady. Účastníci tohoto výzkumu jsou na území Řecka legálně. Požádali o mezinárodní ochranu a jejich žádosti se zpracovávají. Dokladem tohoto statusu je karta žadatele o azyl v Řecku. Držiteli této karty náleží určitá práva, ta však účastníci výzkumu považují za omezená. S těmito doklady je údajně zaměstnavatelé nechtějí zaměstnávat, proto většina žadatelů o azyl považuje situaci ohledně jejich dokladů za bariéru. Často byly také zmiňovány dlouhé čekací doby na další schůzku v kanceláři *Asylum service*, která vede agendu žádostí o azyl. Ještě delší periody byly popisovány v souvislosti s nárokem na řecký pas, či občanství, tyto informace většinou účastníci čerpali od svých známých a kamarádů.

Těžkosti působí účastníkům výzkumu také jazyk. Jako bariéra byl zmiňován v několika ohledech. Nejčastěji byl uváděn jako překážka k nalezení zaměstnání, kdy bez znalosti řečtiny není možné práci získat. Ti účastníci, kteří práci mají, ovládají řečtinu alespoň na základní úrovni. Jazyk jako bariéra byl popisován také v přístupu ke zdravotní péči, nebo při komunikaci s NGO v situaci, kdy nebyl k dispozici překladatel. Kurzů řečtiny, které nabízí množství neziskových organizací, ale skoro nikdo z účastníků nevyužívá. Ve výpovědích se sice objevovaly odpovědi v tom smyslu, že se účastníci řečtinu naučit chtějí, kurzy ale z různých důvodů nenavštěvují. Naopak nezám o učení řeckého jazyka projevovali ti, kteří věděli, že pojedou do jiné země. Většinou se jednalo o Německo. Zájem byl také projevován o učení anglického jazyka, a to právě z důvodu, že tento jazyk je využitelný pro komunikaci i v jiných zemích než jen v Řecku.

Většina účastníků tohoto výzkumu vypovídala, že jsou zdraví a nemají žádné zdravotní komplikace. Společným znakem těch, kteří nějaké zdravotní problémy zmiňovali, byly finanční problémy se zdravotní péčí spojené. Dle výpovědí šlo zejména o situace, kdy základní lékařskou péčí sice pokrylo pojištění AMKA, složitější úkony ale již hrazeny nebyly. Nepracující žadatelé o azyl tedy neměli na tyto úkony dostatek financí.

Obecně lze konstatovat, že účastníci výzkumu vnímají spoustu problémů spojených s pobytem v Řecku. Nejvíce na jejich psychiku působí stres, který pramení zejména z nejistých vyhlídek do budoucna. Zmiňována byla také určitá frustrace způsobená nedostatkem aktivit, resp. nuda. Tu zapříčiňuje jak jazyková bariéra, absence zaměstnání, u některých účastníků, také malá síť známých, či kamarádů.

Setkal jsem se ale také s pozitivním vnímáním situace účastníků výzkumu. Pracující účastníci byli rádi, že si mají možnost zabezpečovat příjmy sami a že jsou tím pádem samostatní. Jeden z účastníků projevil nadšení z faktu, že byli s celou rodinou identifikováni jako zranitelní a že se nebudou muset vrátet do Afghánistánu. Obecně lze říci, že i přes složitou situaci všech účastníků výzkumu a mnohé problémy, které více či méně úspěšně překonávají, nikdo z nich neztrácí naději a snaží se hledat nějaká pozitiva. Během rozhovorů se nikdo významně emočně neprojevoval, tedy až na jednoho účastníka, který byl v určitých chvílích dosti rozčilený. Reagoval tak zejména v momentech, kdy hovořil o pomoci od ostatních, zejména státu. Po skončení rozhovoru byl ale opět v klidu a loučil se s úsměvem.

Skepse vůči pomoci od Řecka jako státu, byla v průběhu rozhovorů poměrně častým jevem. Výpovědi se prolínaly s problematikou nezaměstnanosti, nebo stížnostmi na dlouhé čekání. Čekání ohledně různých záležitostí: na rozhodnutí žádosti o azyl, čekání v rámci služeb, na platby v programu Cash card, které nepřichází (zřejmě na ně účastníci neměli nárok), nebo na rozhodnutí o relokaci do jiné členské země EU. Dle výpovědí se zdá, že úřady nestíhají vyřizovat žádosti dostatečně rychle a neustále se prodlužuje doba pro vydání rozhodnutí, ta by neměla přesáhnout 9 měsíců (GCR, Regular procedure Greece).

9.3.1 Diskuze

Výpovědi účastníků, s kterými jsem během výzkumu hovořil, se týkaly mnohých témat. Tím ústředním, které výpovědi zmiňovali nejčastěji, se týkalo problémů se zaměstnáním, kterému se věnuje i jedna z mých výzkumných otázek: Možnosti legálního zaměstnání v Athénách a jak je účastníci výzkumu vnímají. Jejich Odpovědi ukazují, že pracovní příležitosti až na výjimky v Athénách nevidí a zároveň naznačují, že nejlepší strategií, jak se legálně zaměstnat, je odjet do Německa, kde vidí lepší podmínky. Tento trend se ale v praxi zdá být značně omezován maximálním limitem nově příchozích osob do Německa. Ten je v oblasti slučování rodin stanoven na 1000 osob za měsíc (DW, 2018 [online]). S tím souvisí také čekání na odcestování do Německa, které bylo také často uváděno ve smyslu: *Do Německa pojedeme, ale nevíme kdy*. Momentálně se šance dostat se do Německa zdá být reálná. Otázkou zůstává, jak dlouho to ještě bude možné a jak budou řecké státní orgány a další organizace postupovat, pokud se kapacity v Německu a dalších zemích naplní natolik, že žádné další migranty, resp. uprchlíky přijímat nebudou. Dle statistik UNHCR, totiž do Řecka stále přijíždí další lidé, ikdyž jen v rádech jednotek, či desítek osob za den (UNHCR, Mediterranean situation 2018 [online]). Česká Republika by měla také upřít zrak na země jako je Řecko, nebo Itálie a přijmout některé uprchlíky a ulehčit tak těmto zemím míní ředitel Organizace pro pomoc uprchlíkům, Martin Rozumek (2018 [online]). S tímto výrokem souhlasím a myslím, že mnohým lidem nejen v Athénách by tato možnost otevřela nové možnosti a umožnila volit konstruktivní strategie pro zlepšení jejich situace.

Jazyková bariéra byla také opakovaným tématem rozhovorů s účastníky. Problém s jazykem byl zmiňován hlavně v kontextu pracovního uplatnění a komunikace s širším okolím. Mnozí také nepokládali za důležité, resp. nechtěli se učit řečtinu, když věděli, že budou relokováni do jiné země. Ostatní, kteří se učit řecký jazyk chtěli, jen výjimečně vyvíjeli nějakou aktivitu za účelem

participace v jazykových kurzech. O účasti v nich hovořili spíše v budoucím čase. Tato zjištění poměrně korespondují s mou osobní zkušeností. V rámci praxe jsem měl totiž možnost „učit“ afghánské uprchlíky anglický jazyk. Jejich zájem byl na začátku velký, v průběhu hodin ale docházka značně kolísala. Vždy byl však alespoň někdo přítomen, a tak kurz nadále pokračoval.

Psychické problémy, které se objevují u některých účastníků, jsou způsobeny absencí zaměstnání a dalších aktivit, zejména potom nejistou vyhlídkou do budoucna. Nejčastěji zmiňovaným faktorem působícím na psychiku byl stres. Nejistotu spojenou s budoucností a z toho pramenící psychické potíže připomíná také organizace Human Rights Watch (HRW, 2017 [online]).

Výsledky mého výzkumu lze porovnat s výzkumem, který provedla organizace Oxfam v Libanonu (2015 [online]). Metodologie výzkumu Oxfamu mi posloužila jako inspirativní zdroj informací, jak se k problematice využívaných strategií postavit. Prvkem, který tyto výzkumy propojuje, je výzkumný vzorek, resp. jeho část. V Libanonu byl výzkum zaměřen na uprchlíky ze Sýrie, včetně Palestinců a hostitelskou komunitu, v které se nachází. Ve výzkumu, který jsem prováděl v Athénách, výzkumný vzorek tvořila skupina Žadatelů o azyl z vícera zemí: Afghánistán, Pákistán, Palestina/Libanon, Turecko a právě Sýrie. Ze Sýrie pocházeli 4 účastníci mého výzkumu a z Palestiny/Libanonu jeden účastník. Podobnost s výzkumem organizace Oxfam (2015 [online]), vidím ve shodných strategiích zajišťování financí. Kromě utrácení úspor, o kterých se žádný z účastníků mého výzkumu nezmiňoval, ve výpovědích zazněly shodně ostatní strategie: prodej majetku (v zemi původu), hledání práce, využívání pomoci od organizací (zejména od UNHCR), půjčování peněz, sdílení zdrojů (v rámci sociálních sítí) a také posílání peněz ze zahraničí. Můžeme tedy sledovat podobnost určitých strategií zvládnání situace, které jsou užívány i v jiné zemi.

Podobnost mezi těmito dvěma výzkumy vidím i ve vytváření neformálních sociálních sítí, které se tvoří samovolně mezi účastníky obou výzkumů. Vedle jiných strategií, je tato metoda pomoci a sdílení zdrojů důležitým podpůrným mechanismem, který lidem pomáhá zvládat jejich obtížnou situaci.

Rozvoj neformálních sociálních sítí popisuje také výzkum UNHCR (2009 [online]). V tomto případě za přispění tzv. *Caring persons*, které místní uprchlíky učí, jak novozélandská společnost

funguje, jak v ní obstát a orientovat se v ní. Neformální vztahy jsou tedy výraznou pomocí, pro snazší integraci do hostitelské komunity.

Limitů shledávám v této práci vícero. Pro účely výzkumu jsem provedl interview dohromady s 20 lidmi. Některé z nich jsem ale musel z výzkumného vzorku vyloučit z důvodu, že v Řecku nepožádali o mezinárodní ochranu. Někteří tento akt odkládali, jiní to ani neměli v úmyslu a sami se pokládali za ekonomické migranty. Tímto jsem ztratil část cenných dat, které jsem shromáždil. Mnohdy jsem informaci o jejich nepodání žádosti o azyl zjistil až v polovině rozhovoru. I přesto jsme v hovoru pokračovali dál.

Další slabinou výzkumného vzorku je to, že z celkového počtu 13 účastníků, jsou pouze 2 ženy, což může způsobit určité zkreslení výsledků výzkumu. Tato disproporce byla dána zejména tím, že ženy častěji odmítaly rozhovor a také tím, že se jich oproti mužům pohybovalo v ulicích nesrovnatelně méně. Problém byl také s jazykem, mnohé z žen, které jsem oslovil, neuměly anglicky.

Angličtina byla limitující také u mužů. Někteří účastníci měli velmi slabou znalost tohoto jazyka, tudíž komunikace byla místy velice složitá. Většinou jsme se ale nějakým způsobem dorozuměli (v jednom případě za použití překladače Google translator). Každopádně i tento aspekt jistě způsobil zkreslení. Za zmínku stojí také fakt, že na začátku výzkumu, kdy jsem určité oblasti zamýšleného výzkumu konzultoval s pracovníky v organizacích, kde jsem pracoval v rámci zahraniční praxe, mi byla nabídnuta pomoc překladatelů. Nabídku jsem přijal, ale posléze mi spolupráce naneštěstí nebyla povolena pracovníky, na vyšších pozicích organizace.

Jisté zkreslení také mohlo způsobit to, že účastníci výzkumu byly poměrně mladí. To bylo dáno zejména lepší úrovní angličtiny v porovnání se staršími lidmi. Úroveň angličtiny mladších potenciálních účastníků, umožňovala provedení rozhovoru. Roli hrála také větší ochota sdílet informace o sobě, svých názorech a zkušenostech.

Zkreslení jsem mohl způsobit také já sám. Mohlo to být způsobeno výběrem otázek, stylem, jakým jsem je pokládal a celkově směřováním rozhovoru. Ten jsem řídil já, ale snažil jsem se účastníkům dávat dostatek prostoru na vyjádření. V některých situacích jsem se snažil nechávat otázky chvíli „viset ve vzduchu“, aby měli účastníci možnost srovnat si myšlenky v hlavě a současně aby viděli, že mě odpověď opravdu zajímá. Zkreslení mohlo vzniknout také překladem odpovědí z původního přepisu v angličtině do jazyka této práce – češtiny.

Posledním limitem, který jistě snižuje validitu práce je fakt, že některé rozhovory nebylo možné nahrát. Jak již jsem zmiňoval výše, důvodem byl strach účastníků ze zneužití nahrávky, nedostatek času, nebo tzv. *citlivost* rozhovoru, kdy jsem vyhodnotil, že ptát se na souhlas k nahrávání by bylo nevhodné.

Závěr

Pomocí kvalitativního výzkumu bylo cílem této práce zjistit, jakým způsobem si žadatelé o azyl v Athénách zajišťují základní potřeby a jaké volí strategie pro zvládnutí jejich situace. Tento cíl byl naplněn úspěšným provedením výzkumu v Athénách, kde jsem pomocí polostrukturovaných rozhovorů s žadateli o azyl, zjišťoval data týkající se předem naplánovaných okruhů.

Úvod práce vytyčil mantinely v oblasti právní ochrany a ekonomické, tyto oblasti se totiž prolínají celou prací, stejně jako oblast copingu a konkrétních strategií, které účastníci výzkumu popisovali. Nelze opomenout ani rizika a negativní jevy, které jsou zmiňovány jak v teoretické části, tak ve výzkumné, prostřednictvím výpovědí účastníků.

Pokud shrnu zjištění této práce, velkým a často zmiňovaným problémem je nalezení legálního zaměstnání. Dosavadní neúspěch v nalezení zaměstnání demotivuje zkoumané jedince k dalšímu hledání, jsou frustrováni, vystresováni a v konečném důsledku často nevidí budoucnost v setrvání v Řecku. Legálně je zaměstnaná jen malá část účastníků výzkumu. Ostatní spoléhají na finanční podporu od UNHCR nebo pomoc v rámci neformálních sítí, které dle výpovědí v Athénách fungují. Zmiňována byla také finanční pomoc ze zahraničí. Někteří z účastníků se rozhodli zabezpečit si příjmy nelegální cestou, ač s touto strategií nejsou spokojeni, nevidí jiné východisko.

Jako další nesnáze, byla často popisována jazyková bariéra. Jen menšina účastníků se chce v budoucnu věnovat studiu řečtiny, větší část vidí svou budoucnost (ideálně) v Německu, kde by jim dle jejich slov byla k ničemu. Přesun do Německa pokládá většina za vhodnou variantu, jak naložit se svou situací. Mezi účastníky se však našli i jedinci, kteří by v Řecku rádi zůstali. Jsou rádi, že mají možnost pobývat v bezpečné zemi.

Nevyhnutelnou strategií je často čekání. Čekání bylo zmiňováno poměrně často a v různých ohledech. Od čekání na rozhodnutí o mezinárodní ochraně, na služby v organizacích, nebo na relokaci do jiné země. Tato „činnost“ je frustrující a nudná, ale většina účastníků na mě působila velice smířeně a trpělivě, a co je důležitější, nikdo z nich neztrácel naději do budoucna. Což svým osobitým způsobem ilustruje U2:

*„It's very very bullsh*t situation, but I am living“*

Pro sociální a humanitární pracovníky, je v Athénách naneštěstí práce stále dost. Proto budu rád, pokud tato práce někoho motivuje ke zkoumání jakékoliv zmíněné oblasti. Hodnotné by bylo podrobnější prozkoumání strategií žen, důvodu proč někteří mladiství stále nemají zabezpečeno bydlení (třeba U9), nebo toho, kdo přináší „spásu“ mladíkům na náměstí Omonia, ve formě prvních sáčků marihuany k prodeji.

Tato práce může posloužit jako studijní materiál, jak pro studenty našeho oboru, kdy po přečtení mohou získat vhled na situaci Žadatelů o azyl v Athénách a možností, které k řešení své situace mohou využít, tak (po přeložení do angličtiny) jako informativní materiál pro pracovníky neziskových organizací, které v Athénách se skupinou Žadatelů o azyl pracují. Tato práce si vzhledem k poměrně omezenému počtu účastníků výzkumu a dalším limitům, neklade za cíl přinést informace, které by platily plošně na celou populaci vybrané skupiny. Jejím záměrem je spíše přinést pohled na strategie skupiny účastníků, optikou pozorovatele z odlišného prostředí, který se snaží redukovat své předsudky a upřednostňuje (snad) nestranné bádání.

Závěrem musím říci, že jsem rád, že jsem si pro svou praxi a následně i oblast výzkumu zvolil právě Athény. Pobyt a bádání v tomto městě, mi přinesly mnohé profesní i osobní zkušenosti, z kterých budu nepochybně nadále čerpat. Poznal jsem nepřehledné množství zajímavých lidí, kterým přeji do budoucna, aby byli svobodní ve volbě svých strategií a aby jejich cesta neskončila jen nalezením azylu, ale dobrého a bezpečného místa k životu.

Seznam literatury

- AIDA, *Health Care – Greece* [online]. [posl. Akt. nevedena] [cit. 1. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/greece/reception-conditions/health-care>
- AMKA, *What is AMKA ?* [online]. [posl. Akt. nevedena] [cit. 16. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.amka.gr/tieinai_en.html
- CARE International, *Six years into exile* [online]). 30-7-2016 [cit. 27. 12. 2017]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2016AssessmentoftheSituationofUrbanSyrianRefugees%26VulnerableJordanians-FullReport.pdf>
- CAROLYN, M. Aldwin & foreword by Emmy E. Werner., 2009. *Stress, coping, and development: an integrative perspective*. 2nd ed., New York: Guilford.
- COLLETT, E., *The Paradox of the EU-Turkey Refugee Deal* [online]. 2016 [cit. 8. 1. 2018]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/news/paradox-eu-turkey-refugee-deal>
- ČEPELKA, Č., JÍLEK, D. a P. ŠTURMA. 1997. *Azyl a uprchlictví v mezinárodním právu*, Brno: Masarykova univerzita.
- DANIELS, M., *UNHCR Cash card restores dignity for refugees in Greece* In: Youtube [online]. 30. 11. 2017 [cit. 28. 12. 2017]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DuB6kbGLtPc&feature=youtu.be>
- DEHOFF a kol., *International Collaboration on Psychosocial Support for Refugee Children in Greece* [online]. 2017 [cit. 27. 2. 2018]. Dostupné z: <https://search.proquest.com/docview/1900335205/ABB4B3FEDAC24C89PQ/6?accountid=16730>
- DRYDAKIS, N., VLASSIS, M., *Ethnic Discrimination in the Greek Labour Market: Occupational Access, Insurance Coverage, and Wage Offers* [online]. [posl. Akt. nevedena] [cit. 9. 1. 2018]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/9de9/ad9f452859b6c5b6d3f0d623e51c9c5317a8.pdf>
- DEUTSCHE WELLE, *Germany's Bundestag votes to expand refugee family reunifications* [online]. 1-2-2018 [cit. 26. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/germanys-bundestag-votes-to-expand-refugee-family-reunifications/a-42394927>

- EASO - EUROPEAN ASYLUM SUPPORT OFFICE, *Přístup k azylovému řízení* [online]. 2016 [cit. 28. 12. 2017]. Dostupné z: <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/Practical%20Tools-%20Access%20To%20Procedures-FAQ-CS.pdf.pdf>
- EKATHIMERINI, *More than 2,500 refugees live in Athens squats* [online]. 10-05-2017 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.ekathimerini.com/218260/article/ekathimerini/community/more-than-2500-refugees-live-in-athens-squats>
- EUR-Lex, *Směrnice Evropského parlamentu a rady 2013/33/EU* [online]. 29-06-2013 [cit. 28. 2. 2018]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0033>
- EUROPEAN COMMISSION – ECHO, *EU launches new humanitarian programme for the integration and accommodation of refugees in Greece* [online]. 26-07-2017 [cit. 15. 1. 2018]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/echo/news/eu-launches-new-humanitarian-programme-integration-and-accommodation-refugees-greece_en
- EUROPEAN COMMISSION, *Employment, Social Affairs & Inclusion – Publications and other resources* [online]. [Posl. Akt. nevedena][cit. 29. 12. 2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/refugees/Mapping%20integration%20policies-Asylum%20seekers%20final.xlsx
- EUROPEAN COMMISSION, *Labour market integration of asylum seekers and refugees – Greece* [online]. 4-2016 [cit. 29. 12. 2017]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15909&langId=en>
- EUROPEAN PARLIAMENT, *EU asylum policy: Reforming the Dublin rules to create a fairer system* [online]. 19-10-2017 [cit. 28. 2. 2018]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/background/20171019BKG86403/20171019BKG86403_en.pdf
- EVROPSKÁ KOMISE, *EU-Turkey Statement – One year on* [online]. [Posl. Akt. Nevedena]. [cit. 28. 12. 2017]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/eu_turkey_statement_17032017_en.pdf

- EVROPSKÝ PARLAMENT, *Azylová politika* [online]. 2017 [cit. 27. 12. 2017]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.2.2.html
- FRA - European Union Agency for Fundamental Rights, *Coping with a fundamental rights emergency* [online]. 2011 [cit. 8. 3. 2017] Dostupné z: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=4d7636912&skip=0&query=Health%20greece>
- GREECEVOL.INFO, *NGO Teams & Organizations* [online]. [posl. Akt. nevedena] [cit. 3. 1. 2018]. Dostupné z: <https://www.greecevol.info/orgs.list.php?filter=set&tag%5B32%5D=1&mysearch=>
- GREEK COUNCIL FOR REFUGEES, *Access to the labour market*. In: Aida. [online]. [posl. Akt. nevedena]. [cit. 8. 1. 2018] Dostupné z: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/greece/reception-conditions/employment-and-education/access-labour-market>
- GREEK COUNCIL FOR REFUGEES, *Regular Procedure – Greece*. In: Aida [online]. [posl. Akt. nevedena] [cit. 10. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/greece/asylum-procedure/procedures/regular-procedure>
- GREEK COUNCIL FOR REFUGEES, *Types of accommodation – Greece*. In: Aida. [online]. 2017 [cit. 10. 1. 2018] Dostupné z: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/greece/reception-conditions/housing/types-accommodation>
- HELLENIC REPUBLIC – MINISTRY OF MIGRATION POLICY, *Asylum Service* [online]. [posl. Akt. nevedeno][cit. 28. 12. 2017]. Dostupné z: http://asylo.gov.gr/en/?page_id=39
- HENDL, J. 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání., Praha: Portál.
- HENDL, J. a J. REMR. 2017. *Metody výzkumu a evaluace*, Praha: Portál.
- HODGKINGSTON, P.E. a M. Stewart. 1998. *Coping with catastrophe: a handbook of post-disaster psychosocial aftercare*. 2nd ed., New York: Routledge.
- HSPM – The Health System and Policy Monitor, *Population coverage and basis for entitlement* [online]. [posl. Akt. Nevedena] [cit. 1. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.hspm.org/_layouts/livinghitextensions/hithandler.ashx?type=GetContentPrint&siteurl=http://www.hspm.org/countries/greece09062014/livinghit.aspx&Section=3.2%20Population%20coverage%20and%20basis%20for%20entitlement&NavType=Section

- HUMAN RIGHTS WATCH, *Asylum Seekers Silent Mental Health Crisis* [online]. [posl. Akt. 12. 7. 2017]. [cit. 7. 1. 2017] Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2017/07/12/eu/greece-asylum-seekers-silent-mental-health-crisis>
- INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION, *Key Migration Terms* [online]. [posl. akt. nevedeno] [cit. 27. 12. 2017]. Dostupné z: <https://www.iom.int/key-migration-terms>
- KANARIS, G., *Refugee Crisis and Integration*. In: *Solidarity Now* [online]. 9-5-2017 [cit. 28. 12. 2017]. Dostupné z: https://www.solidaritynow.org/en/integration_article/
- KANTOURIS, C., *Greece sees jump in migrant border crossings*. In: *AP News* [online]. 5-10-2016 [cit. 18. 3. 2018]. Dostupné z: <https://apnews.com/843ad95086c844be8251e9b41489f27c>
- MILES, M.B., Huberman, A.M. a J. Saldaña. 2014. *Qualitative data analysis: a methods sourcebook*. Third edition., Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, Praha: Grada.
- MIOVSKÝ, M. ed., 2003. *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule: snowball sampling*, Praha: Úřad vlády České republiky.
- MVČR, *Dublnský systém* [online]. 2017 [cit. 30. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dublnsky-system.aspx>
- OHCHR - United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, *Greek contributions on human rights impact assessments for economic reform policies* [online]. [posl. Akt. nevedena][cit. 1. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/IEDebt/impactassessments/Greece.pdf>
- ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ, *Úmluva o právním postavení uprchlíků* [online]. [posl. Akt. nevedeno]. [cit. 5. 1. 2018] Dostupné z: <https://www.osn.cz/wpcontent/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>
- OXFAM INTERNATIONAL, *Self-Protection and Coping Strategies of Refugees from Syria and Host communities in Lebanon* [online]. 2015 [cit. 26. 12. 2017] Dostupné z: https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/rr-lebanon-refugees-protection-300616-en.pdf

- OXFORD UNIVERSITY PRESS, *Dictionary – Cope* [online]. 2018 [cit. 3. 1. 2018]. Dostupné z: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/cope>
- PAPADOPOULOU, A., *The implementation of the hotspots in Italy and Greece* [online] 2016 [cit. 10. 1. 2018]. Dostupné z: <https://www.ecre.org/wpcontent/uploads/2016/12/HOTSPOTS-Report-5.12.2016..pdf>
- REFUGEE.INFO, *Language classes for kids and adults* [online]. 18-7-2017 [cit. 28. 12. 2017]. Dostupné z: <http://blog.refugee.info/language-classes-in-athens/>
- RELIEFWEB, *Disasters* [online]. [posl. Akt. nevedena][cit. 25. 3. 2018]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/disasters#content>
- ROZUMEK, M. 2018. In: Studio ČT24 – iVysílání [online]. 25. 3. 2018 [cit. 26. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10101491767-studio-ct24/218411058070325>
- ROZVOJOVKA, *Migrace a rozvoj* [online]. [posl. Akt. nevedena] [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/13_migrace-a-rozvoj.pdf
- SUHAIL, A., „*We debunked some myths about the boys in the parks of Athens* In: UNHCR [online]. 15-03-2017 [cit. 5. 1. 2018] Dostupné z: <http://www.unhcr.org/gr/en/3788-we-debunked-some-myths-about-the-boys-in-the-parks-of-athens.html>
- UHEREK, Z. a kol. 2016. *Migrace: historie a současnost*, Ostrava: Občanské sdružení PANT.
- UNHCR, *Cash card restores dignity for refugees in Greece* [online]. [posl. Akt. nevedena] [cit. 28. 12. 2017] Dostupné z: http://donors.unhcr.gr/echo/en/cash_card_restores_dignity/
- UNHCR Česká republika, *Azylová politika Evropské unie, Azyl v EU* [online]. 2016 [cit. 27. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/cz/165-czco-vsechno-delamezajisteni-pravni-ochranyazylova-politika-evropske-unie-html.html>
- UNHCR Česká republika, *Uprchlíci a migranti* [online]. 2016a [cit. 26. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/cz/365-cznews2016uprchlici-a-migranti-html.html>
- UNHCR, *Greece, Cash Assistance* [online]. 04-12-2017 [cit. 28. 12. 2017]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/61138>
- UNHCR, *Greece, Cash Assistance* [online]. 13-3-2018 [cit. 18. 3. 2018]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/62612>

- UNHCR, *Interview with UNHCR Representative in Greece on housing programme for asylum-seekers* [online]. 19-02-2018 [cit. 26. 2. 2018]. Dostupné z: <http://estia.unhcr.gr/en/interview-with-unhcr-representative-in-greece-on-housing-programme-for-asylum-seekers/>
- UNHCR, *Greece, Site profiles* [online]. 01-2017 [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/53941>
- UNHCR, *Greece, Mediterranean Situation* [online]. 2018 [cit. 8. 1. 2018]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>
- UNHCR, *Greece Mediterranean Situation* [online]. 22-3-2018 [cit. 26. 3. 2018]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>
- UNHCR, *New Issues in Refugee Research - The coping processes of adult refugees resettled in New Zealand* [online]. 11-2009 [cit. 15. 1. 2018]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/4b167d769.pdf>
- UNHCR, *Žadatelé o azyl – Žádosti o mezinárodní ochranu* [online]. 19-12-2016 [cit. 20. 12. 2017]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/cz/98-czkomu-pomahamezadatele-o-azyl-html.html>
- VLÁDA ČR, *Dohoda EU s Tureckem* [online]. 2016 [cit. 28. 12. 2017]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/dohoda-eu-s-tureckem--18--brezna-2016-148971/>
- WAR TRAUMA FOUNDATION, *Greece - Bringing knowledge and relief to those who provide help and relief* [online]. [posl. Akt. nevedeno]. [cit. 8. 1. 2018] Dostupné z: <http://www.wartrauma.nl/greece/>
- WISNER, B. 2004. *At risk: natural hazards, people's vulnerability, and disasters*. 2nd ed., New York: Routledge
- ŽIVOTOVÁ, M. 2016. *Řecká dluhová krize: vývoj od připojení k Eurozóně do roku 2015*, Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze